

TMMOB Makina Mühendisleri Odası'nın

*“3046 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde
Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
Hükmünde Kararname”*

Uyarınca Yayınlanan 644 Sayılı “Çevre ve Şehircilik
Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun
Hükmünde Kararname” **Hakkındaki Görüşleri**

Temmuz 2011 / Ankara

I. Giriş: TMMOB İktidarın Hedefinde

12 Haziran 2011 tarihindeki Milletvekili Genel Seçimlerinden 67 gün önce, 06.04.2011 kabul tarihli 6223 sayılı *Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev ve Yetkileri ile Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu* TBMM'den geçirilerek, 3 Mayıs 2011 tarih ve 27923 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmıştır. Bu Yetki Yasasının amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

“Madde 1- Bu kanunun amacı, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli, etkin, verimli ve ekonomik bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere;

- a) *“Kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasındaki dağılımını yeniden belirlenerek;*
- 1) *Mevcut bakanlıkların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, yeni bakanlıklar kurulmasına, anılan **bakanlıkların bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlarıyla hiyerarşik ilişkilerine,***
- 2) *Mevcut **bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşların bağlılık ve ilgilerinin yeniden belirlenmesine veya bunların mevcut, birleştirilen veya yeni kurulan bakanlıklar bünyesinde hizmet birimi olarak yeniden düzenlenmesine,***
- 3) *Mevcut bakanlıklar ile birleştirilen veya yeni kurulan bakanlıkların görev, yetki, teşkilat ve kadrolarının düzenlenmesine, taşrada ve yurt dışında teşkilatlanma esaslarına,*
- b) *Kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen memurlar, işçiler, sözleşmeli personel ile diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak üzere, bunların atanma, nakil, görevlendirilme, seçilme, terfi, yükselme, görevden alınma ve emekliye sevk edilme usul ve esaslarına ilişkin konularda düzenlemelerde bulunmak üzere Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermektir”.*

Bu Yetki Yasası uyarınca eski bakanlıkların bazıları birleştirilmiş ve bazı yeni bakanlıklar kurulmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çevre Orman ve Şehircilik Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gıda Tarım ve

Hayvancılık Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı yeni kurulan bakanlıklardır. Bunlardan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı birleştirilen üç yeni bakanlıktır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, eski Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nı da bünyesine almıştır. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ise eski Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın ticaret kısmının ayrılmasıyla oluşturulmuştur.

Hükümet, genel seçimlerden dört gün önce de, 08.06.2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlatarak yürürlüğe koyduğu 3046 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile seçim sonrası ülkenin kamu idari yapısını yeniden düzenleme yönünde önemli bir adım atmıştır. Bu kararname uyarınca yayımlanan on ayrı kanun hükmünde kararnameden (KHK) 636 sayılısı, Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname idi. Ancak daha sonra 644 ve 645 sayılı KHK'ler ile bu bakanlık da ikiye ayrılarak 04.07.2011 tarih ve 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK ile 645 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK yayımlanmış ve 636 sayılı Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK yürürlükten kaldırılmıştır.

Yeni yürürlüğe giren 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK'nin 2. maddesinde,

- a) Yerleşmeye, çevreye ve yapılaşmaya dair imar, çevre, yapı ve yapım mevzuatını hazırlamak, uygulamaları izlemek ve denetlemek, **Bakanlığın görev alanı ile ilgili mesleki hizmetlerin norm ve standartlarını hazırlamak, geliştirmek, uygulanmasını sağlamak ve ilgililerin kayıtlarını tutmak**"

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının görevleri arasında sayılmıştır.

Yeni kurulan Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında da,

- a) **Yerleşme ve yapılaşmaya yönelik mimarlık, mühendislik, müteahhitlik ve müşavirlik hizmetlerine ilişkin düzenlemeleri yapmak, uygulamaları denetlemek ve izlemek.**

- c) Planlama, harita yapımı, arazi ve arsa düzenlemesi, değerleme, parselasyon, etüt ve proje müellifliği, harita plan, proje ve yapım kontrol müşavirliği, bilirkişilik, her türlü altyapı ve tesisat dâhil olmak üzere yapı müteahhitliği gibi **hizmet alanlarında çalışan gerçek veya tüzel kişilerin görev, yetki ve sorumluluklarına ve kayıtlarının tutulmasına ilişkin esasları belirlemek, mesleki yeterlilikleri ile kuruluş yeterliliklerini değerlendirerek bunlara tescil ve yeterlik belgeleri vermek veya verilmesini ve kayıtlarının tutulmasını sağlamak.**
- d) Planlama, projelendirme, yapım ve kamulaştırma iş ve işlemlerinde görev alacak **bilirkişilerin niteliklerine ve mesleki yeterliklerine ilişkin usul ve esasları belirlemek.**
- g) Kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek kişilere ve özel hukuk tüzel kişilerine ait her türlü yapıların denetlenmesinde görev **alan mimar ve mühendisler ile yardımcı kontrol elemanlarını denetlemek, ilgili idareler ile denetim ve müşavirlik kuruluşlarınca denetlenmesini sağlamak.**
- h) Kamuya ve özel sektöre ait her türlü yapı ve tesisin projelerinin ve yapım işlerinin denetlenmesinde görev alacak **mimar ve mühendisler ile yardımcı kontrol elemanlarının, yapı denetim kuruluşlarının ve müşavirlik kuruluşlarının niteliklerine, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin esasları belirlemek, mesleki yeterlilikleri ile kuruluş yeterliliklerini değerlendirerek bunlara belge verilmesini ve kayıtlarının tutulmasını sağlamak.**
- ı) **Bakanlığın görev alanına giren konularla ilgili olarak mimarlık ve mühendislik meslek kuruluşlarına ilişkin mevzuatı hazırlamak ve bunları denetlemek.**
- i) Çevre yönetimi, çevre denetimi ve çevresel etki değerlendirilmesi iş ve işlemlerinde görev alanların niteliklerine, **görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin esasları belirlemek, mesleki yeterlilikleri ile kuruluş yeterliliklerini değerlendirerek bunlara belge verilmesini ve kayıtlarının tutulmasını sağlamak.**
- j) Çevresel etki değerlendirmesi raporu hazırlanmasında, çevre laboratuvarları, çevre danışmanlık firmaları ile belediyelerin çevre koruma tesislerinin

projelerinde ve işletilmesinde görev alacak elemanları eğitmek, proje ve tesis kriterlerini geliştirmek ve mesleki yetkinliği artırmak.”

sayılmaktadır.

Görüldüğü gibi bu KHK, Bakanlar Kurulu'nun, Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nun (DDK) *Meslek Kuruluşları Üzerine Araştırma ve İnceleme Raporu* doğrultusunda TMMOB'yi etkisizleştirme ve özünde “yok etme” yönünde harekete geçtiğini göstermektedir. Kısacası Birliğimiz TMMOB, AKP iktidarının ***içinde bulunduğumuz dönem ve yakın dönem hedefleri*** arasındadır.

TMMOB Makina Mühendisleri Odası, bu raporda, bu durumu gerek genel olarak Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapı ve kamu idari yapısındaki dönüşümle ilişkilendirerek ve gerekse TMMOB açısından kendi özgülüğü içinde değerlendirecektir. Zira neo liberal politikalar, ekonomik, sosyal, siyasi ve kamu idari yapısı olmak üzere belirli bir iç içelik ve bütünlük içermektedir. Dolayısıyla TMMOB'ye yönelik kuşatmanın diğer asli bağlantılarının sergilenmesi de önem taşımaktadır.

Oda metinlerinde birçok kez belirttiğimiz üzere Türkiye, sosyo-ekonomik yapı ve devlet yapısı itibarıyla, 24 Ocak 1980 ekonomi kararları ve 12 Eylül darbesinden bu yana, neoliberal temellerde yeniden yapılandırılmaktadır. Bu yeniden yapılanma; emperyalist sömürü, yerli büyük sermaye, yeni sermaye grupları ve ranta dayalı çıkarlar doğrultusundadır. Bu kapsamdaki serbestleştirme ve özelleştirmeler sonucu kamu sanayi işletmelerinin yerli-yabancı sermayenin talanına sunulması, kamusal hizmetlerin piyasaya açılarak ticarileştirilmesi, sanayi üretiminin ithalata bağımlı fason yapıya dönüştürülmesi, güvencesiz çalışma koşullarının yaygınlaştırılması ve kamu idari yapısının bu doğrultuda yeniden düzenlenmesi, söz konusu yeni liberal uygulamaların temel taşları olmuştur. Bu politikalar aynı zamanda mühendislik, mimarlık hizmetlerini de etkilemiş; sanayi, tarım, kent ve toplum yaşamına yönelik, bilimsel teknik temellerdeki kamusal, toplumsal hizmet niteliği aşındırılmıştır.

Odamız ve TMMOB hemen hemen bütün etkinliklerinde ve özellikle de son dönemde, Anayasa referandumunu, torba yasa değerlendirmeleri ve en son “Mesleğimiz, Meslek Alanlarımız, Haklarımız Üzerine AKP İktidarının Tahribatı” Raporunda bu yönde önemli çözümler yapmış bulunmaktadır. Bu broşürde ise, kamu idari yapısı içinde “yerinden yönetim kuruluşları” bahsinde TMMOB’nin de yer alması itibarıyla kamu yönetimindeki neo liberal dönüşüm özel olarak sergilenecek; Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu’nun hazırladığı “Meslek Kuruluşları Üzerine Araştırma ve İnceleme Raporu”nun amaç ve hedeflerine yer verilecek ve son kanun hükmündeki kararnamelemlerin TMMOB ve bağlı Odalarının yapısında ne tür değişiklikleri öngördüğü irdelenecektir.

Biz ve bizim gibi kamusal nitelikli meslek kuruluşları AKP’nin tekeli ve rantçı politikalarının yeni bir hedefi olmuştur. TMMOB ve bağlı Odaları dahil, kamusal hizmet ve mesleki denetimle yükümlü meslek örgütleri ve mensuplarının uygulama alanlarının daraltılması, yabancı mühendis, mimar ve şehir plancılarının akademik bir denklik aranmaksızın ülkemizde serbestçe çalışması için 5951 sayılı ve 28.01.2010 tarihli Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile bir düzenleme yapmıştır.

Son aşamada ise Birliğimiz ve bağlı Odaların kamusal–toplumsal hizmet sunumu fonksiyonunun ortadan kaldırılması yoluyla AKP, siyasal plandaki tekeli yönetim anlayışını toplumun geneline yaymak istemektedir. AKP piyasacı ve gerici bir diktatörlük doğrultusunda somut, bütünlüklü adımlar atmaktadır.

Bu nedenle burada yapacağımız değerlendirmelerin Odamız bütününde; kurullarımız, örgütlü üyelerimiz, komisyonlarımız, birimlerimiz, teknik görevlilerimiz ve bütün çalışanlarımızca üst düzeyde bir duyarlılıkla değerlendirilmesi ve ek değerlendirmelerle geliştirilmesi oldukça önem taşımaktadır. Gerek önümüzdeki yakıcı sürecin Oda bütününde içselleştirilerek kolektive edilmesi, gerekse olası gelişmelere karşı gösterilecek direnç ve alınması gereken önlemler açısından bu broşürün Odamız ve TMMOB genelinde uyarıcı olmasını diliyoruz.

Değerlendirmelerimizin, ülkemizin yüz akı toplumcu iktisatçılar, bağımsız sosyal bilimciler ve Türkiye'nin kamu idari yapısıyla ilgili değerli çalışmaları bulunan saygın bilim insanlarının değerlendirmelerini içerdiğini özellikle belirtmek istiyoruz.

Her şey örgütlülüğümüz ve halkımız; ülkemizin aydınlık yüzü TMMOB ve ülkemizin geleceği içindir.

Yaşasın MMO Örgütlülüğü. Yaşasın TMMOB Örgütlülüğü.

Yaşasın Planlama, Sanayileşme, Kalkınma ve Toplumsal Refah Mücadelemiz.

Yaşasın Barış İçinde, Bağımsız, Eşit, Özgür, Demokratik Türkiye Mücadelemiz.

***TMMOB Makina Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu***

II. Genel Çerçeve

II.1 Sosyo-Ekonomik Yapı ve Devletin Neo Liberal Dönüşümü

Bilindiği üzere kapitalist dünyada neo liberal dönüşümleri meşrulaştırmak için 1980'lerden beri 'devlet'e yönelik belirli ideolojik bir saldırı söz konusudur. Ancak diğer yandan da 'piyasanın daha etkin çalışması' için devlet müdahalesine gereksinim olduğu görüşü de 1990'lardan itibaren ağırlık kazanmıştır. İlk bakışta, neo liberal yaklaşımdan farklı imiş gibi algılanabilecek olan bu görüş, 'rekabet devleti', 'düzenleyici devlet' ve 'yönetişim', 'iyi yönetişim' gibi kavramları öne çıkardığı ölçüde, neo liberal ideolojinin hegemonyasını pekiştirmekte işlevsel bir rol de üstlenmiştir.

Dünya Bankası ve IMF'nin 'etkin devlet' üzerine geliştirdikleri piyasa-yanlısı reformların amacı devlet müdahalelerine son vermek değil, müdahalenin niteliğini değiştirmektir. Böylece devletlerin kurumsal yapılarının, yeniden belirlenen kurallara uyum sağlayabilecek biçimde değiştirilmesi ve daha etkin çalışmaları için sürekli 'reform'lara tabi olmaları gündeme gelmiştir. Böylece siyasi iktidar değişikliklerinden etkilenmeyecek biçimde reformlar bir devlet projesi haline gelmekte ve siyasal süreçlerden soyutlanmış bir devlet izlenimi yaratılmaktadır.

1929 dünya ekonomik bunalımı sonrasında Keynesçi iktisadın kapitalizmin gereksinimleri doğrultusunda dile getirdiği, "liberalizm devlet müdahaleciliği ile uyumsuz değildir" yaklaşımı daha fazla uygulama alanı bulmuştur. Bu yaklaşım uyarınca, İkinci Paylaşım Savaşı sonrası dünyanın özgün sosyo-politik dengeleri ve birikim modelleri kapsamında uygulanana gelen kamu üretim ve işletmeciliğine 1980'lerle birlikte artık bir son verilmek istenmiştir.

1980'lerde birbirleriyle iç içe iki evre yaşanmıştır. Her iki evrenin uygulamaları, emperyalist merkezlerin gereksinimlerine göre şekillenmiş ve kamuoyunu hazırlama süreçlerini de içermiştir.

Birinci evrede; ekonomik süreçler ön plana çıkarılmış, Keynesci Sosyal Devlet anlayışına uygun birikim modelinden, çevre ülkelerdeki ithal ikameci rejimlerden ve kütleli üretim-kütleli tüketim temelinde yürüyen Fordist üretim ve istihdam rejiminden vazgeçilmiştir. Bunun yerine bilgi üretimini,

yüksek teknolojiye dayalı sanayi üretimini ve finansal organizasyonları merkezde tutan, kirli, hantal ve katma değeri düşük sanayi üretimini çevre ülkelere kaydıran, esnek üretim-esnek istihdamı esas alan, böylece emeğin örgütlenme koşullarını güçleştiren, üretim süreçlerini parçalayarak bir üretimin çeşitli bölümlerininin değişik ülkelerde yapılmasını sağlayan yeni bir birikim ve sömürü modeline geçilmiştir. Bu süreçte ulusal mal ve hizmet piyasalarının serbestleştirilmesi, uluslararası sermaye hareketlerinin önündeki kısıtların tamamen kaldırılarak tek tek ülkelerin uluslararası finans ağ ve organizasyonlarına eklenmesi hedef alınmış ve bu hedeflerle uyumlu olarak uygulanan özelleştirme politikaları ile ulusal üretim yeteneğimiz aşındırılmış emek ve üretim piyasalarında tam anlamıyla bir *kuralsızlaştırma (de-regülasyon)* yani serbest piyasa işleyişi egemen kılınmıştır. Bu evrede devlete tanınan işlev '*ekonomik rasyonalite*' adına küçümsenmiş ve küçültülmüştür.

İkinci evrede ise *piyasayı düzenleyici bir devlet (re-regülasyon)* yaklaşımı benimsenmiştir. Ancak devlete tanınan bu etkin rol, "sosyal devlet" ya da "refah devleti" dönemindeki devletin etkinliğinden farklı olarak, piyasanın kuralsız mutlak egemenliğini sağlayıcı ve uluslararası eklenme sürecini tamamlayıcı hukuksal, yasal ve kurumsal düzenlemelerle sınırlı bir düzenleyiciliğe ilişkindir. Böylece az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin küresel ölçekli sermayenin '*tek hukuk*' sistemine dahil edilmesinde önemli mesafeler kat edilmiştir.

Bu kapsamdaki Dünya Ticaret Örgütü anlaşmalarından biri olan *Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS)* ile mühendislik hizmetleri dahil, enerjiden suya, sağlıktan eğitime, sosyal güvenlikden ulaşıma kadar tüm toplumsal hizmetler uluslararası ticarete açılmaktadır.

Neo liberal anlayışa göre, piyasanın devletten özerkleşmesi hedeflenir ve siyasetin ekonomiden elini çekmesi gerektiği vurgulanırken, düzenin yeniden yapılandırılması açısından gerekli görülen reformlar için *karar alıcıların toplumdan özerkleşmesi* bir zorunluluk olarak görülmüştür. Avrupa Birliği örneğinde ve AB'ye katılım süreçlerine ilişkin kriterlere de yansıdığı gibi, üye ya da aday devletler belli karar alma yetkilerini ulus-üstü düzeye aktardıkları

ölçüde '*düzenleyici devlet*' yeni boyutlar kazanmaktadır. '*Reformların*' yaşama geçirilmesi için toplumsal destek oluşturmanın yanı sıra devletin kaynak dağıtım süreçlerine müdahale etmeye devam etmesi, rekabetçi yapıların oluşturulması, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi ve metalaştırılması temel amaçlar arasındadır.

Bu çerçevede karar alma süreçlerinin, siyasal baskılardan olabildiğince etkilenmeyeceği yeni kurumsal düzenlemelere gerek duyulmuştur. '*Yönetişim*' bu noktada devreye girmekte, kaynak dağılımına ilişkin kararların demokratik süreçlerde denetlenmesini engelleyen ve dolayısıyla sermaye lehine düzenlemelerle özel teşebbüsün alması gereken risklerin toplumsallaştırılmasını kolaylaştıran bir çerçeve oluşturulmaktadır. Merkezi devlet ve Avrupa Birliği gibi ulus-üstü yapılanmaların yanı sıra, yerel yönetimler ve '*sivil toplum kuruluşları*' da bu süreçlerde rol oynamaya başlamaktadır. Daha önce merkezi yönetimin üstlendiği bir takım işlevleri, söz konusu kurumsal aktörlerin devralması söz konusudur. '*Üst kurullara dayalı denetim ve yönetim*' uygulamaları, ülke varlıklarının ulus ötesi şirketlerin ve uluslararası finans sermayesinin doğrudan denetimi altına sokulmasına dayalı *yeni sömürgeleştirme* biçimleri arasında yer almaktadır. '*Yönetişim*', ülkenin yönetim yapısını küreselleşmenin siyasi ve ekonomik özelemleri doğrultusunda değiştirme aracıdır. Dünya Bankası tarafından geliştirilen bu model bürokrasi, özel sektör ve başlıca sanayi ve ticaret örgütlenmelerini kapsayan '*sivil toplum kuruluşları*' na dayanan bir karar yapısı oluşturmaktadır.

Yakın dönemde Türkiye'de de tanık olunduğu gibi, başta Merkez Bankası ve sayıları giderek artan *Üst Kurullar* aracılığı ile devletin ekonominin yönetiminde doğrudan sorumluluk yüklenerek neo liberal reformların taşıyıcısı olması bu çerçevede gündeme gelmiştir. Geleneksel olarak bakanlıklar tarafından yürütülen hizmetlerin, uluslararası kuruluşlarca '*hassas sektör*' olarak sınıflandırılan alanlarda '*bağımsız*' ya da '*özerk üst kurullara*' kaydırılması ile somutlaşan '*özerkleştirme*' süreci, 1984'te devlet harcamaları ve borç yönetimi görevinin Maliye Bakanlığı dışına çıkarılmasıyla başlamış bir sürecin ulaştığı son noktadır.

Türkiye ekonomisi ve üst yapı kurumları özellikle 1998 yılından beri böylesi bir çerçevede yeniden yapılandırılmaktadır. Türkiye, Uluslar arası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (DB), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Avrupa Birliği (AB) ve uluslararası finans ve derecelendirme kuruluşlarının denetim ve gözetiminde ekonomik ve siyasal kurumlarının neo liberal biçimlendirilmesini böylece tamamlamış; emperyalist çıkarlarca güdümlenen uluslararası işbölümünde kendisine biçilen yeni bir rolü üstlenmiştir. Bu rolün ana özellikleri;

- Uluslararası ve yerli finans sermayesine sermaye hareketleri üzerine sınırsız serbestlik güvencesi sağlayarak, yüksek finansal getiri sunmak;
- İşgücü piyasalarını kurlsızlaştırma ve esnekleştirme yöntemiyle ucuz işgücü deposu hâline dönüştürerek katma değeri düşük teknolojilerde uzmanlaşmak ve sanayiini uluslararası şirketlerin taşeronu olarak geliştirmek;
- Üretimde ithal girdi kullanma ve ithal mal tüketme eğiliminin kuvvetlenmesine izin vererek, finansmanı esas itibarıyla spekülatif sermaye tarafından sağlanan bir ucuz ithalat cennetine dönüşmek;
- Kamu hizmetlerini ticarileştirerek vatandaşları 'müşteriye', kamu hizmeti üreten kurumları 'ticarî işletmeye' dönüştürmek; kamu iktisadî kuruluşlarını yerli ve uluslararası özel sermaye şirketlerine doğrudan yabancı sermaye cezbetmek uğruna yok pahasına satmak;
- 'Etkin ve demokratik yönetim', 'iyi yönetim' söylemleriyle, aslında tüm toplumu ilgilendiren stratejik, ekonomik ve siyasî kararların alınmasını ve uygulanmasını denetim mekanizmalarının dışına çıkarmak, devletin neo liberal anlayışa uygun bir biçimde yeniden yapılandırmak.

II.2 Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması

"Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması" kavramı, Mesut Yılmaz başbakanlığındaki 55. hükümetin programı ile Türkiye'nin gündemine girmiştir. Merkezi yönetimin 'hantallıktan kurtarılacak halkın devletle bütünüleşmesi' v.b. gerekçelerle gündeme getirilen bu kavram, 'düzenleyici devlet' anlayışına ayak uydurma çabasının bir ürünüdür. Devletin etkinliğinin artırılması için 'sivil toplum' yani sermaye örgütleri ile ilişkilerinin

güçlendirilmesi bu çerçevede önem kazanmıştır. Bir OECD raporunda bu gereklilik şöyle gerekçelendirilmiştir: “Reformlara kamu desteğinin sürekliliğinin sağlanması için (...) düzenleme reformunun hedefleri ve avantajlarının yayılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun bir faydası da, *reformların dışarıdan empoze edildiği* yolundaki yaygın inancın giderilmesidir.”

Kısaca devletin reformların taşıyıcısı olabilmesi için, ‘*serbestleştirme, özelleştirme, sivil toplumu güçlendirme ve yerelleşme*’ yoluyla, devletin kurumsal yapısının, yeniden belirlenen kurallara uyum sağlayabilecek biçimde değiştirilmesi hedeflenmiştir. Düzenlemelerin ortak paydası, kamu kaynağını ve kamu erkini ayrıcalıklar yaratacak biçimde kullanan, yasama ve yargı denetimini olabildiğince dışlayan bir kamu yönetimi modeli kurulmasıdır.

Bu modelde önemli bir yeri olan *yerelleştirme* politikasıyla, kamu yönetiminde karar ve uygulama yetkisi, tek tek örgütlerde yetki devri operasyonlarıyla yukarıdan aşağıya ve devlet genelinde merkezden taşraya doğru kaydırılmaya çalışılmaktadır. İçinde sermaye örgütlerinin de yer aldığı *Bölgesel Kalkınma Ajansları* hem bu çerçevede işlevlenmekte hem de bölgelerin uluslararası sermayeye doğrudan açılması ile ekonomi ve devletin yeniden yapılandırılma süreci ivmelendirilmiş olmaktadır. Bu kapsamda, neo liberal yerelleştirme, adem-i merkezileştirmeyi kamu yönetiminde yetkilerin “yukarıdan aşağıya kaydırılması” v.b. olarak değil, *yetkilerin kamu yönetim sisteminden ‘sivil toplum örgütlerine’ ve özel sektöre kaydırılarak, serbestleştirme-özelleştirme ve hatta uluslararası sermayenin egemen olduğu süreçlere doğrudan bağlanmaktadır.*

Kuralsızlaştırma, serbestleştirme, özelleştirme, yerelleştirme, yönetim, üst kurullaşma v.b. operasyonları sonucunda ortaya çıkan yapı, ülke yönetiminin belirli ölçülerde siyasal otoriteden kopuşu ya da *politika oluşturma süreçlerinin uluslararasılaşması* olarak da nitelenebilir. Çünkü, IMF ve DB, OECD, DTÖ ve AB’yi de içeren birçok uluslararası kurum ve kuruluşun, ulus devletlerin politikalarının belirlenmesinde giderek artan biçimde doğrudan rol oynamaya başlaması söz konusudur.

Bir dönem dünya dengeleri içinde belirlenen 'sosyal devlet' ilkesi, benimsenen bu yeni yönetim anlayışı doğrultusunda tanımlayıcı bir özellik olmaktan yavaş yavaş çıkarılmaktadır.

II.3 AKP İktidarı Kamu İdari Yapısı ve Personel Rejimini Liberalleştirdi

Dünyadaki liberalleşme rüzgarlarının etkileri ile ekonomi, devlet ve çalışma yaşamı ilişkilerinin yeniden yapılandırılma çalışmaları AKP iktidarında daha da hızlanmıştır. Bu dönemde ekonomik sosyal yaşam, kamu idari yapısı, personel rejimi ve emek süreçleri neo liberal politikalar temelinde yeniden düzenlenmiş, bu yönde birçok yasa çıkarılmış, mevzuat baştan başa değiştirilmiştir. Doğrudan yabancı yatırımlar, iş yasaları, işçi sağlığı ve iş güvenliği, yerel yönetimler, tarım, gıda, yapı, enerji, çevre ve kırsal çevre, Ar-Ge ve kamu ihale yasa düzenlemeleri bunlardan yalnızca bazılarıdır.

Kamu yönetimini yeniden yapılandırma çalışmalarının bazen Anayasa değişiklikleri ile de desteklenmesi gerekmiştir. 1984'te çıkarılan 2983 sayılı yasa ile başlayan özelleştirmelere yönelik yasa ve özellikle Anayasa değişiklikleri 1987'den günümüze onlarca kez yapılmıştır. Örneğin 1982 Anayasasında bir kamu hizmetinin yerli ya da yabancı özel şirketlere verilmesinde engel bulunmamakla birlikte, devir işleminin bir imtiyaz sözleşmesi ile yapılması, bu sözleşmenin Danıştay'ca incelenmesi ve sözleşme dolayısıyla ortaya çıkacak anlaşmazlıkların da idarî yargı yolu ile çözülmesi esasları konulmuştu. Ancak Ağustos 1999 tarihli *4446 sayılı yasa* ile

- Anayasanın 'Devletleştirme' başlıklı 47. maddesi *özelleştirmeyi* de kapsayacak şekilde değiştirilmiş ve bu maddeye KİT ve kamu tüzel kişilerinin yürüttüğü yatırım ve hizmetlerin *özel hukuk sözleşmeleri* ile gerçek veya tüzel kişilere yaptırılabilmesi ve devredilebileceğine ilişkin fıkralar eklenmiştir.
- Anayasanın 'Yargı Yolu' başlıklı 125. maddesine kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların millî veya (yabancılik ögesi olan sözleşmeler için) *uluslararası tahkim* yolu ile çözülebileceği hükmü konulmuştur;

- 125. maddedeki değişikliğe paralel olarak, Danıştay'ın *imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini 'inceleme' görevi, bağlayıcılığı bulunmayan 'görüş bildirme' görevine dönüştürülmüştür* (değişik 155. madde).

Ayrıca 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan referandumla da yargıyı yürütme hakimiyetine sokmaya ve serbestleştirme-özelleştirme sürecinin üst yapısını otoriter bir egemenlik tarzı ile kurmaya yönelik önemli adımlar atılmıştır. Bu kapsamda *'yerindelik denetimi'*ne ilişkin Anayasa'nın 125. maddesinde bir değişiklik yapılmıştır. Oysa İdari Yargının yerindelik denetimi yapması Anayasa'nın 125. maddesi ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesi hükümleriyle zaten engellenmiş bulunuyordu. İdari Yargı verdiği kararlarda yerindelik denetimini yapmıyordu. Bu gerçeğe karşın **yerindelik denetimi engeli Anayasa'da tekrar vurgulanarak, bu kavram yeniden tariflenmeye çalışılmış, "kamu yararı" değerlendirmesi yerindelik denetimi kapsamında gösterilerek, İdari Yargının "kamu yararı" değerlendirmesi yapmasının önüne geçilmek istenmiştir.** Kısaca özelleştirme, dereğulasyon ve kamu harcamalarının kısıtlanmasına ilişkin düzenlemeler yargı denetiminin tamamen dışına çıkarılmak istenmektedir.

Uluslararası sermayenin Türkiye üzerindeki egemenliği açısından bu değişikliklerin işlevi açıktır: Türkiye'nin idari yapısında son yıllara kadar etkili olmuş *'kamu hizmeti'* anlayışının ardındaki Anayasal temeli de zaafa uğratmak ve kamu hizmetlerini tamamen metalaştırmak, ticarileştirmek.

Kamunun yeniden yapılandırılması çerçevesinde ülkemizi uluslararası piyasaların denetimine açan siyasal iktidar, *'Kamu Yönetimi Temel Reformu'* ile devletin asli ve sürekli işlerini *serbestleştirme, özelleştirme, yerelleştirme ve yönetim* yaklaşımı uyarınca yeniden düzenleyerek birçok üretim ve hizmeti piyasaya açmış durumdadır. Siyaset, yürütme, yasama ve hukuk; artık *'uyum yasaları'* ve ilgili mevzuat düzenlemelerine hizmet eder duruma gelmiştir. Uzun AKP iktidarı bu yönelimin en tepe uygulamalarını gerçekleştirmiştir. Sanayiden eğitim ve sağlığa dek birçok serbestleştirme, özelleştirmeler bu çerçevede gerçekleşmiştir. Yerel hizmetler alanında belediyeler, il özel idareleri, mahalli idareler ve iller bankası yasalarıyla yerel yönetim hizmetleri piyasaya açılmıştır. Çalışma yaşamını düzenleyen yasalar ile personel

rejiminde esnek, güvencesiz çalışma, taşeronlaşma ve sendikasılaştırma yerleştirilmiştir. Bilindiği üzere son '*Torba Yasa*' da buna yönelik önemli değişiklikler yapılmıştır.

Yapılan değişiklikler çok yönlü, orta ve uzun erimde birbirini bütünler niteliktedir.

Ekim 2005 tarihli 5428 sayılı *Yasanın* öngördüğü değişiklikler hem terim ve tanımlarda, hem de özde uyum sağlamak üzere gerçekleştirilmiş; bir anlamda yasalar Anayasa'ya değil, Anayasa yasalara uydurulmuştur. Bu yasanın getirdiği önemli bir değişiklik, yerel yönetimlerin mali denetiminin Sayıştay'a bırakılmasıdır. Bir değişiklik de '*yerel yönetimlerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanmasının*' Anayasa ile verilmiş bir göreve dönüştürülmesidir. Ancak, zaten yerel yönetimleri denetleme yetkisi olan Sayıştay'ın yeni yasaya konulan hükümler gereğince bunu özel denetim kuruluşlarına yaptıрма yetkisiyle donatılmış olması, Anayasa'nın 128. maddesinin "*kamu hizmetleri memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle yürütülür*" hükmüne açık bir istisna oluşturmaktadır.

Kamu yönetimi çevresindeki bir diğer mevzuat odağı da *kamu gelir ve harcama düzeni* ile ilişkilidir. Bu alanda (çok sayıda ek ve değişiklikleri ile) 5018 Sayılı *Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu* (Aralık 2003) ve 5345 Sayılı *Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun* (Mayıs 2005), IMF'nin 1999'daki mali destek anlaşmasından bu yana ısrarlı olduğu düzenlemelerdir. Bu yasalardan ilki, dolaylı olarak merkezi kamu sektörünü etkisizleştirirken, ikincisi de IMF ve Dünya Bankasının '*yönetişim*' modelini kamu mali yönetimine yerleştirmiştir.

Kamunun yeniden yapılandırılması çerçevesinde ülkemizi uluslararası piyasaların denetimine açan siyasal iktidar, *Kamu Yönetimi Temel Reformu* olarak tanımlanan yasa düzenlemelerini, yukarıda değindiğimiz üzere üç temel bölümde sınıflandırmaktadır. Birincisi devletin asli ve sürekli işlerini belirleyen, devredilecek hizmet alanlarını ve istihdam edilecek personeli belirleyen "***Kamu Yönetimi Temel Kanunu***"dur. İkincisi "***Yerel Yönetim Reformu***"dur. Belediye Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu ile Mahalli İdareler

Yasasından oluşan paket düzenleme, piyasa koşullarına göre hizmet ticaretinin belediyelerce yapılması veya belediyelerce şirketlere yaptırılması yasasıdır. Bu yasa değişiklikleri büyük oranda yapılmıştır. Üçüncüsü de *çalışma yaşamını düzenleyen yasalar* ve **“Personel Rejimi Reformu”**dur. Bilindiği gibi son “Torba Yasa” büyük oranda bu konuları da kapsamaktadır.

Söz konusu yasa Dünya Bankası, OECD, DTÖ ve AB orijinli yeniden yapılanma süreçlerinin bir örneğidir. IMF'nin bu süreçteki rolü kamu harcamalarının kısılmasına yönelik baskı olarak kendini göstermektedir. Yeni sağ regülasyon ve deregülesyon kavramlarının arkasından gelen ve kamuyu yeniden yapılandırmayı amaçlayan ‘*yönetişim*’ gibi kamu yönetimi reformunun felsefesini çizen temel kavramlar bu yasa zihniyeti ile daha fazla yerleşmiştir. Böylece kamu hizmetlerinin ulusal merkezi yönetim ve siyasetten koparılıp küresel piyasalara bağlanması, kamu hizmet alanlarının daraltılması ve dolayısıyla kamu idaresinin siyasal ve yönetsel düzeyde sermayeye devredilmesinin altyapısı oluşturulmaktadır.

Bu yeniden yapılanma; toplumsal kaynakları *yerel inisiyatiflerin harekete geçirilmesi* söylemi altında küresel sermayeye bağlayacak, kamu hizmetlerini her düzlemde piyasaya teslim edecek bir serbestleştirme, özelleştirme ve ‘*yönetişim*’i egemen kılma sürecidir. Bu yasa ile kamusal alan daha da daraltılmakta, kamu hizmetlerinin sunulmasında piyasacı mantıkla yurttaşlar müşteri konumuna getirilmektedir. Devlet, sosyal devlet olarak değil “*düzenleyici devlet*” olarak tanımlanmakta; kamu hizmetleri ulusal planlama ve kamusal denetim ilkelerinden uzaklaştırılmaktadır.

Yine bu yaklaşım ile yerel kamu hizmetlerinin kamu yararı gözetilmeksizin piyasa koşullarına göre ücretlendirilmesi ve bedellerinin o hizmetlerden yararlananlara ödetilmesi anlayışı benimsenmiştir. Kamu hizmeti niteliğindeki birçok hizmet ya parçalanmakta ya da tümüyle piyasa hizmetlerine dönüştürülmektedir.

Aynı yaklaşım, özellikle altyapı yatırımlarında finansman sorununun çözümü olarak borçlanma yolunu sonuna kadar açmakta, yerel kamu hizmetlerinin piyasaya açılmasının temellerini atmaktadır.

Bu yasa zihniyeti birçok başka yasa ve yasa değişikliklerine yansıtılmış ve kamu mülkiyetindeki araziler yerel yönetimlere devredilerek, yerel yönetimler eliyle bu arazilerin özel mülkiyet havuzuna aktarılması kolaylaştırılmıştır.

Aynı şekilde kamu istihdam politikasında önemli değişiklikler yapılmış; örneğin yerel yönetimlerde istihdam edilecek kamu çalışanı ve daimi işçi sayısı en aza indirilerek sözleşmeli personel istihdamı ve geçici işçilik yaygınlaştırılmıştır.

Ayrıca bazı bakanlık ve genel müdürlüklerin taşra teşkilatlarının görev ve yetkilerinin il özel idarelerine devri sonucunda, büyük altyapı hizmetlerinin yerine getirilememesi söz konusu olmuş; birden fazla il sınırları içinde yer alan göl, orman ve su havzalarının bakım ve yönetiminin sağlanmasında güçlükler yaşanmış, yeni ekolojik sorunlara yol açılmış, üretim, istihdam ve yönetsel yapıda büyük tahribat gerçekleşmiştir.

Bu yönelim uyarınca yerel idari yapılar ‘demokratikleşme–yerelleşme–bölgesel kalkınma–stratejik planlama’ v.b. yaklaşımlarla ön plana çıkarılmakta, bu yolla, yönetsel yapıların politik manipölasyonu ve kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi (GATS süreci ile birlikte uluslararası sermayeye devri) daha kolaylaşmaktadır. Kamu idaresi merkez teşkilatının güçsüzleştirilmesi dört önemli icraat ile olanaklı kılınmaktadır:

- Bazı bakanlıkların taşra örgütleri ile KHGM ve trafik hizmetlerinin yerel yönetim birimlerine devri;
- Piyasada üretilebilen mal ve hizmetleri üreten kuruluşların kapatılması;
- Esnek istihdam, sözleşmelilik ve performansa dayalı yeni bir personel rejimi sistemine geçilmesi;
- Merkezi yönetimin “yerel yönetimlerin görev alanlarında teşkilat kuramama ve doğrudan harcama yapamama” yasağı getirilmesi.

Yerel yönetimler üzerinde yapılan düzenleme tamamıyla kamu hizmetlerinin özelleştirilmesini kolaylaştırma, hizmeti ticarileştirme ve hizmetin denetimini ticari performans kriterlerine kavuşturmaya, kamunun ticarileşmesi ve ticari kriterler etrafında iş yapmasını, personel alımı veya işten çıkartılmayı örgütlemeye yöneliktir.

AKP iktidarı döneminde bu çerçevede kamu idari yapısını dönüştüren ve meslek alanlarımıza dek uzanan bazı yasa değişiklikleri TMMOB'nin yayımladığı “Mesleğimiz, Meslek Alanlarımız, Haklarımız Üzerine AKP İktidarının Tahribatı” Raporunun Odamız Raporunu kapsayan 279-398. sayfaları arasında ve özel olarak da 339-381. sayfaları arasında yer verildiğini belirtmeliyiz.

Yapılan bu değişikliklerin bazı özetleri resmi dokümanlara şöyle yansımıştır:

“2011-2013 döneminde 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu kapsamında kamu idarelerinin, mali yönetim ve kontrol alanında görev ve sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirebilmelerini sağlamak üzere idari kapasite geliştirilmesine yönelik faaliyetler yoğunlaştırılacaktır. Mali yönetim ve iç kontrol ile iç denetim faaliyetlerinin genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinde etkin bir şekilde uygulanması için gerekli çalışmalar sürdürülecektir. Kamu idarelerinde uluslararası standartlarla uyumlu bir iç kontrol ortamının oluşturulması için Mali Plan döneminde kamu idarelerinin iç kontrol eylem planlarının etkili bir şekilde uygulanması sağlanacaktır. Böylece, kamu idarelerinin faaliyetlerinde kamu iç kontrol standartlarının esas alınması sağlanacaktır. Ayrıca, kamu idarelerinin karar verme süreçlerini güçlendirmek, mali saydamlık ve hesap verilebilirliği artırmak amacıyla uygulamaya konulan stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme yaygınlaştırılacaktır.” (08.10.2010 tarihli 2011-2013 Orta Vadeli Mali Plan)

“5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu ile 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu çıkarılmış, düzenleyici ve denetleyici kurullar oluşturulmuş, Merkez Bankasının bağımsızlığı, kamu idarelerinde stratejik planlamaya geçiş, genel sağlık sigortası ve sosyal güvenlik reformları gerçekleştirilmiştir.” (04.02.2011 tarihli Ulusal İstihdam Strateji Belgesi)

II.4 Kalkınma Planlaması ve DPT Tasfiye Edildi: Piyasa Temelli “Stratejik Planlama” Devrede

1960–1980 yıllarını kapsayan ithal ikameci sanayileşme döneminde bir şekilde planlama, kalkınma bütünlüğü oluşturulmaya çalışılırken, sanayinin

teşviki, korunması, finansmanı, kalkınma hızı ve istihdam parametrelerinin gözetildiğinden söz etmek olanaklıydı. Ancak kalkınma ve merkezi planlama parametreleri adım adım yok edilmiş, serbestleştirmenin önü açılmış, 24 Ocak 1980 kararları sonrası dönemde sübvansiyonlar büyük ölçüde kaldırılmış, KİT yatırımları durdurulmuş, büyük ölçekli sanayi kuruluşları özelleştirilmiş, sabit sermaye yatırımlarında gerileme yaşanmıştır. Gümrük Birliği hedefleri doğrultusunda tüm sektörlerde korumacılık asgariye indirilmiş, Türkiye sanayisi eşitsiz ve aleyhte koşullarda küresel rekabete açılmıştır. Bu süreçte öz kaynaklardan çok ithal kaynaklar girdi olarak kullanılmış, küresel güçlerin dayattığı iş bölümü ile fason üretim ve taşeronlaşma egemen kılınmış, kaynak tahsisini sadece iç ve dış piyasalara ve borçlanmaya havale eden bir sanayi modeline geçilmiştir.

Bu yönelimin yapıtaşlarından olan 1982 Anayasasında kalkınma planlaması *devletin temel görevlerinden çıkarılarak ekonomik hükümler* kısmına aktarılmıştır. 12 Eylül ile devlet ve sosyo-ekonomik yapı yeniden yapılandırılmış, Dünya Bankası ile imzalanan beş ayrı yapısal uyum kredi anlaşmasıyla ihracata yönelik sanayi modeli yanı sıra özelleştirme, kamu yatırımlarının azaltılması, para/finans hareketlerinin alt yapısının hazırlanması, tarımda devlet tekelinin kırılması, sağlık, eğitim ve yerel yönetimlerde yeniden yapılanma gündeme getirilmiştir.

1990–1995 dönemi Altıncı Planda, ihracata yönelik sanayi modeli uyarınca büyük ihracat teşvikleri söz konusu olmuş, kamu yatırımları giderek yoğunluğunu kaybetmiştir. 1998’de IMF ile yapılan 10 Yıllık Yakın Takip Anlaşması bu süreci geliştirici bir işlev üstlenmiştir.

1996–2000, merkezi ve sektörel plandan bölgesel projelere geçme yöneliminin somutlandığı Yedinci Planda Gümrük Birliği hedefleri doğrultusunda tüm sektörlerde korumacılık asgariye indirilmiş, Türkiye sanayisi eşitsiz koşullarda küresel rekabete açılmıştır.

2001–2005 ve 2007–2013 dönemlerine ilişkin 8. ve 9. Planlarda ise 1980 sonrasının neo liberal değişim/dönüşümü, planlama ve kalkınmanın tasfiyesinde somutlanmış, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği ile işbirliği doğrultusunda *‘bölgesel kalkınma ajansları’*nın kurulması öngörülmüş ve

Türkiye, Anayasadaki idari yapısını çelen bir şekilde 26 bölgeye bölünmüştür. Böylece Türkiye’de merkezi planlamanın kesin olarak geriletildiği bir evreye geçiş yaşanmıştır. Sözü ettiğimiz bu süreç, ‘küreselleşme’, ‘sürdürülebilir kalkınma’, ‘stratejik planlama’, ‘yönetişim’ gibi kavramlar eşliğinde yaşanmıştır. ‘Sürdürülebilir kalkınma’, kalkınma planlılığından farklı olarak, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma süreçlerini emperyalist bir içerikle denetleme ve çarpıtmanın demagojik bir aracı, ‘stratejik planlama’ da kökeninde ‘şirket temelli stratejik planlama’ ve ‘stratejik koordinasyon’ bulunan, ‘yönetişim’ eşliğinde kamu örgütlenmesini ‘şirketleştirme’ye, yönelik bir yaklaşımdır.

9. Planda kabul gören ‘Stratejik Planlama’ tercihiyle, bütüncül ve merkezi ulusal kalkınma planlaması anlayışı tümüyle terk edilmektedir. Böylece bütüncül, zorlayıcı (kamu kesimi için emredici, özel sektör için yol gösterici) ve aşamalı (makro planlama, sektör analizleri ve proje seçimi aşamalarından oluşan) planlama anlayışı tamamıyla ortadan kalkmakta, çok parçalı, kamu kurumları düzeyinde hazırlanan çok sayıdaki stratejik plan ve projelerden oluşan ve bölge planlamasına ağırlık veren bir yaklaşımın hâkim olduğu bir sürece girilmektedir.

Şeklen de olsa 1980 sonrasında varlığını sürdüren geleneksel Beş Yıllık Planlama anlayışı, 7. Plandan itibaren hazırlanan süreçle, AB bütçesinden yararlanma fantezisi adına Yedi Yıllık hale getirilmiş ve geleneksel planlama anlayışı terk edilmiştir.

Şimdi de son KHK’ler ile kalkınma planı hazırlamakla yükümlü Devlet Planlama Teşkilatı’ndan, AB direktifleri doğrultusunda proje değerlendirme örgütlerine geçiş sürecinin kapıları açılmaktadır.

Sermaye odaklı bir gelişme ve yönetim anlayışı esas alınarak, sermayenin tam güdümünde bir ‘planlama’ sürecine girilmektedir. Devletin ticari mal ve hizmet üretiminden çekilmesi ve *politika oluşturma, düzenleme ve denetlemeden öte bir işlevinin olmayacağı* belirtilmesi, gelişmenin sermaye-özel sektör odaklı olacağını göstermektedir.

1960’larda kalkınmaya yönelik planlamadan 1980’lerden sonra pazar ekonomisinin çerçevesinin çizildiği, 2000’lerde ise giderek rafa kaldırma

eğilimini beraberinde getiren 'stratejik planlama' dönemine bir geçiş yapılmıştır. Böylece Türkiye'nin özellikle geçmişte ön önemli kurumlarının başında gelen Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) da ortadan kaldırılmıştır.

3046 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 14. maddesi ile 641 sayılı Kalkınma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin "Çeşitli Hükümleri"nin yer aldığı 43. maddesinin tüm bent ve fıkraları bu hususu düzenlemektedir. 637 sayılı Ekonomi Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin "Yürürlükten Kaldırılan ve Değiştirilen Hükümler" bölümünde yer alan 38. maddesinde ise,

"(1) 28/7/1967 tarihli ve 933 sayılı Kalkınma Planının Uygulanması Esaslarına Dair Kanun yürürlükten kaldırılmıştır"

denilmektedir. Birçok yasa ve uygulama ile bağlantılı olan bu yasanın kaldırılması ile *Kalkınma Bakanlığı* adlı yeni bir bakanlık kurulması arasında aldatici bir bağ bulunmaktadır. Zira merkezi plana dayalı kalkınma perspektifi artık yadsınmakta ve 'kalkınma' süreçleri gerçek toplumsal, kamusal, ülkesel bağlamından koparılarak yerli ve yabancı sermaye güçlerini kollayan yeni, piyasacı bir içerik ve kriterlerle tanımlanmaktadır.

Nihayetinde *Kalkınma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin "Görevler" başlıklı 2. maddesinde,*

- "ç) Uluslararası kuruluşlarla iletişim içerisinde çalışarak ileriye dönük stratejiler geliştirmek ve topluma perspektif sağlayan politika önerilerini katılımcı bir yaklaşımla belirleyerek özel kesim için orta ve uzun dönemde belirsizlikleri giderici genel bir yönlendirme görevini yerine getirmek",*
- "g) Özel sektör ve yabancı sermaye faaliyetlerinin plan hedef ve amaçlarına uygun bir şekilde yürütülmesini düzenleyecek teşvik ve yönlendirme politikaların(ın) genel çerçevesini hazırlamak ve Hükümete teklif etmek" ve "Kalkınma ajanslarının koordinasyonunu sağlamak ve bunlarla ilgili iş ve işlemleri yürütmek"*

gibi amacı açık hükümler bulunmaktadır.

III. TMMOB'yi Dönüştürme Çabaları

III.1 Mühendislik, Mimarlık, Şehir Plancılığı da Neo Liberal Dönüşümün Hedefinde

Kamudan yerel yönetimlere ve toplumsal yaşamın hemen hemen bütün alanlarına yayılan mühendislik, mimarlık, şehir plancılığı hizmetleri, gerek kamu idari yapısı, gerek kamusal hizmet ve gerekse serbest hizmet boyutlarıyla söz konusu neo liberal dönüşümün başlıca alanlarından biri olmuştur. Bu hizmetler gerek meslek odaları eliyle yürütülen mesleki denetim boyutuyla, gerek bu meslek disiplinlerinin kamu adına üstlendiği/ yürüttüğü denetim/ kontroller ve gerekse sanayi ve tarımda üstlenilen multidisipliner sorumlulukların geriletilmesi, sosyo ekonomik yapı ve kamu idari yapısındaki neo liberal dönüşüme paralel bir değişim/dönüşüm sürecine tabi tutulmuştur.

Birliğimiz TMMOB, insanların içinde yaşadıkları mekanların, kullandıkları ürünler ve üretim tekniklerinin planlama, tasarlama, üretim, işletme ve denetim evrelerinin her birinin öznesi olan meslek disiplinlerinin örgütlü gücüdür. Bu doğrultuda bizler, faaliyetlerimizi gelişmiş bir ülke ve insanca bir dünyada yaşanması için bilim ve teknolojiadaki tüm gelişmelere adapte olmuş, bilim ve teknolojiyi esas alan bir çizgiyi benimsiyoruz.

Mühendis, mimar ve şehir plancılarının toplum yaşamındaki yeri ve işlevi böylesine kapsamlı ve mesleki düzlemde bilim, teknoloji, Ar-Ge, inovasyon, sanayi, enerji, gıda, tarım, çevre ve kentleşme politikalarının dinamik gücü olması gerekirken özellikle son 8,5 yılda AKP iktidarı tarafından ikinci plana itilmiş, bazı alanlarda yetkiler uluslararası sermaye kuruluşlarına devredilmiş, bazı alanlar ise neredeyse ortadan kaldırılmıştır. Ar-Ge faaliyetleri ile mühendislik arasındaki bağ unutulmuş, mühendislik, mimarlık hizmetlerinin ana sektörleri kamusal fayda anlayışından çıkarılıp serbestleştirme, özelleştirme, ticarileştirmenin arpalıkları haline getirilmiş, kentler rantlara göre şekillendirilmiş ve plansızlık egemen kılınmıştır.

Ülke kaynaklarının sanayileşme ve ülkemiz insanların çıkarları doğrultusunda kullanılmaması v.b. sorunların yanı sıra sanayi ve çalışma yaşamının büyük

kısının işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinin dışında tutulması, insanca barınma hakkı, deprem gerçeğinin gerektirdiği yapı denetimi, enerji, tarım, orman, su, gıda v.b. kaynaklarımız ve kentlerin yönetimi gibi sorunlarda mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığının gerektirdiği mesleki denetim ve bilimsel-teknik kriterler devre dışı bırakılmaktadır. Örneğin kamuoyuna 'İstihdam Paketi' olarak sunulan 5763 sayılı ve 15.05.2008 tarihli İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile işçilerin sosyal güvenlik, işçi sağlığı ve iş güvenliği ile bir takım sosyal hakları kısıtlanmış; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Teşkilat Yasası'nda değişiklik yapılarak işçi sağlığı ve iş güvenliği alanı ve iş güvenliği mühendislerinin eğitimi piyasaya açılmış, bu alana yönelik Danıştay kararları devre dışı bırakılarak kapsamlı değişiklikler yapılmıştır.

TMMOB bütün bu yanlış politikalara karşı önemli bir direnç oluşturmuş ve bu nedenle Başbakan, bazı Bakanlar, bağlı siyasi bürokrasi ve en sonu Devlet Denetleme Kurulu raporu ve ilgili Kanun Hükmünde Kararnamelerin hedefleri arasında yer almıştır.

III.2 Mühendisliğin Geriletilmesi Sistematik Bir Yönelim

Bilindiği gibi Odamız ve TMMOB Türkiye sanayisindeki olumsuz gelişmeler ile bilimsel-teknik gerekliliklerin kamusal yaşamdan dışlanması mühendislik uygulamalarına ilişkin sonuçlarını hemen her platformda dile getirmekte, mühendisliğin korunması için özel gayret sarf etmektedir.

Çalışma yaşamı ve toplumsal yaşamın gereken standartlardan uzak olması yukarıda dile getirilen gerçeklerle bütünlenmektedir. İş cinayetleri, hastanelerdeki bebek ölümleri, baca gazı zehirlenmeleri, kazan patlamaları ve benzeri binlerce olgu, Oda ve TMMOB olarak bizim meslek alanlarımızdan hareketle toplumsal yaşamın belirli standartlara kavuşturulması yönündeki çabalarımızın ne kadar yerinde olduğunu göstermektedir.

Ancak gerek kapitalist küreselleşme süreçlerinin emperyalist sömürücü karakteri, gerekse ekonomi, sanayi, istihdam, gelir ve bölüşüm ilişkilerinin örgütleniş tarzından dolayı mühendislik uygulamaları had safhada etkilenmektedir.

Serbestleştirme politikaları mühendislik uygulamaları ve toplumsal yaşamın görünür görünmez bütün yönlerine dek uzanmıştır. İş güvenliği mühendisliğinin önüne çıkarılan engellerden, iş makineleri ve AİTM yönetmeliklerine, “uzaktan eğitim”, “teknoloji fakülteleri” gibi mühendislik eğitimini tasfiye edecek yönelimlere, mühendisliği teknik elemanlık düzeyine indiren uygulamalara, Ar-Ge yasası ve mevzuatı ile ülke ve meslektaş çıkarlarına dek uzanan geniş bir alanda meslek alanlarımızın daraltılmasıyla ilgili çok yönlü gelişmeler söz konusudur.

Bu sistematik içinde mühendislik aleyhine yasal düzenleme girişimleri de söz konusudur.

1954 yılında *6235 sayılı Yasa* ile TMMOB'nin kurulması ve zaman içinde bağlı diğer Odaların örgütlenmesiyle birlikte mühendisler, mimarlar ve şehir plancıları toplum nezdinde varlıklarını kabul ettirmek, mesleki çıkarlarını korumak doğrultusunda çalışmalar yürütecek görev ve yetkileri yasa ile belirlenmiş bir yapılanmaya ulaşmışlardır.

Ancak ülkemiz mühendis, mimar ve şehir plancılarının yabancılara karşı hak ve hukuklarının korunması mücadelesi, TMMOB'nin kuruluşu öncesi, sonrası ve günümüzde de sürdürülmektedir. TMMOB'nin kurulmasıyla birlikte Yasanın 34. ve 35. maddeleri uyarınca yabancı mühendis ve mimar çalıştırılırken TMMOB'nin görüşünün alınması öngörülerek nispi bir kazanım elde edilse de, bu konuda Türkiye'nin izlediği dışa bağımlı ekonomik, siyasi politikalarından dolayı kalıcı çözümler elde edilememiştir.

III.3 Mühendisler Kendi Ülkelerinde ‘Mülteci’ Durumuna Düşürülüyor

Serbestleştirme süreci, diğer alanlara paralel bir biçimde yabancı sermaye lehine yerli mühendisliğin doğal haklarının geriletilmesine dek varmıştır. Bu noktada öncelikli olarak, ülkemiz mühendis ve mimarlarının aleyhine olan ve önceki Cumhurbaşkanı tarafından TBMM'ye iade edilen “*Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı*”nın kimi hükümlerinin başka yasaların içinde geçirilerek yasalaştığını belirtmeliyiz.

5665 sayılı ve 23.05.2007 tarihli *Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı*'nın ilk 14 maddesi yabancıların çalışma izinleriyle ilgili önemli düzenlemeler içermektedir. Böylece sanayi ve ekonominin bütününe ilişkin meslek ve uzmanlık alanları bulunan TMMOB ve bağlı Odalarının yetkileri, ülkemiz ve mühendislik ve mimarlık birikimi aleyhine yeniden düzenlenmek istenmektedir. 4817 sayılı Yasa ile meslek alanlarımızda yabancıların istihdamına yönelik geliştirilen mevzuatı geriletmeye yöneliktir. Bu değişikliklerle;

- Mesleki ve akademik yeterlilik prosedürü kaldırılmakta,
- Akademik yeterlilik ile mesleki bilgi ve deneyim aranmadan, yabancıların her işte çalışmalarının önü açılmakta,
- Kalitesiz hizmetin kontrolsüz sunumuna olanak tanınmakta,
- Ülkemiz mühendis ve mimarlarının aleyhine haksız rekabetin önü açılmaktadır.

Oysa bir ülkenin öncelikle kendi mühendis ve mimarlarının istihdamının sağlanması ve ancak ihtisas gerektiren işlerde aynı işi yapmak üzere mevcut işgücünden karşılanamayacak bir talep bulunması halinde yabancı istihdamı söz konusu olabilmelidir.

Yasa değişikliğinin 7. maddesi, sonradan *5951 sayılı Yasa* ile de değiştirilmeye çalışılan, 4817 sayılı yasanın 12. maddesini hedeflemektedir. Yasa, “*Meslekî hizmetler kapsamında görev yapacak yabancılara, akademik ve meslekî yeterlilik ile ilgili işlemleri tamamlanıncaya kadar, ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla ve bir yılı geçmemek üzere ön izin verilebilir*” şeklindeki değişiklik ile mesleki ölçütleri dışlamaktadır. Mühendislik gibi akademik ve mesleki ölçütlerin temel oluşturduğu bir alanda yeterliliğin bir yıla kadar savsaklanması ciddiyyetten uzak bir yaklaşımdır.

Özetle, bu değişikliklerle *6235 sayılı TMMOB Yasası*'nın 34. ve 35. maddeleri işlevsizleştirilmek, *3458 sayılı Yasa* ile belirlenen mühendis ve mimarların ülkemizdeki tanım ve işlevi çokuluslu tekeller lehine değiştirilmek ve bu alan ülkemiz çalışanları aleyhine kuralızsızlaştırılmak istenmektedir.

Bu değişikliklerin kimi hükümleri başka yasaların içinde geçirilerek yasalasmıştır. Örneğin 5951 sayılı ve 28.01.2010 tarihli Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 10 ayrı yasada yapılan değişiklikleri düzenleyen ve AKP hükümeti döneminde sıklıkla görülen ‘torba yasalar’dan biridir. Çalışma yaşamı ile ilgili birçok düzenleme de içeren bu yasa ile 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun’un 12. maddesi, kamuoyu tepkisi oluşmaması için bir gece yarısı TBMM’de gizlice değiştirilerek mühendislik faaliyetlerini de kapsamıştır.

Değişik Yasanın 8. maddesi;

“Türkiye dışında ikamet eden yabancılar, çalışma izni başvurularını buldukları ülkelerdeki Türkiye Cumhuriyeti temsilciliklerine yapar. Temsilcilikler bu başvuruları doğrudan Bakanlığa iletir. Bakanlık ilgili mercilerin görüşlerini alarak 5 inci maddeye göre başvuruları değerlendirir; durumu uygun görülen yabancılara çalışma izni verir. Bu izin, çalışma vizesi ve ikamet izninin alınması halinde geçerlilik kazanır. Çalışma izin belgesini alan yabancıların, bu belgeyi aldıkları tarihten itibaren en geç doksan gün içinde ülkeye giriş vizesi talebinde bulunmaları, ülkeye giriş yaptıkları tarihten itibaren en geç otuz gün içinde işleri Bakanlığına ikamet tezkeresi almak için başvurmaları zorunludur.

Mesleki hizmetler kapsamında çalışacak yabancılara akademik ve mesleki yeterlilik ile ilgili işlemleri tamamlanıncaya kadar, ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla bir yılı geçmemek üzere ön izin verilebilir.

Mesleki eğitim alanı dışında istihdam edilecek yabancı uyruklu personel için bu Kanunda belirtilen görüşler alınmaz. Bu kişiler, akademik ve mesleki yeterlilik ile lisans talep ve yeterlilik uygulamasına tabi değildir.

Usulüne uygun olarak yapılan başvurular, belgelerin tam ve eksiksiz olması kaydıyla Bakanlık tarafından en geç otuz gün içinde sonuçlandırılır”

şeklinde dir. Oysa TMMOB’nin daha önce açıkladığı gibi;

“TMMOB Yasasına göre, kişinin Odaya üye olabilmesi için mühendis ya da mimar unvanına sahip olması gerekir. Diplomasını ya da denklik belgesini

ibraz edemeyenin üyeliği de söz konusu olamaz. Öncelikle, yabancı kişinin akademik yeterlilik konusunda YÖK’çe düzenlenmiş belgeyi ibraz etmesi gerekir. Akademik unvan belgelendikten sonra, bu unvanın üstlendiği işin niteliğiyle örtüşüp örtüşmediğine yani yapılan işin ihtisas alanına girip girmediğine bakılır. Ayrıca mesleki deneyimin olup olmadığı, aldığı ücretin asgari ücret tarifesine uygun olup olmadığı, ülkesindeki Oda’dan mesleğin icrasına yönelik ceza alıp almadığı da incelenir. Bunlar mesleki yeterliliğin önkoşullarıdır. Bu koşulları sağlayamayan yabancı meslek mensupları hakkında TMMOB olumlu görüş bildiremez. Siyasal iktidarın mühendislik ve mimarlık hizmet alanını tam bir serbestiye teslim etmesi isteminin gerekçesi, ne mesleğin genel ifa kurallarına ne de uluslararası bir taahhüt ve antlaşmaya dayanmaktadır. 5951 sayılı Yasa’nın 8. maddesi ile Türkiye, karşılıklılık ilkesi olmaksızın, bilimsel ve hukuksal hiçbir ölçüt aranmaksızın mühendislik ve mimarlık hizmetini tek taraflı olarak tüm dünya ülkelerine açan yegane ülke olmuştur.”

Diğer yandan ülkemizde bugüne kadar *anahtar teslimi mühendislik hizmetleri* ve afet öncesi ve sonrası hizmetlere ilişkin alanlar tanımlı olmadıkları için bu tip mühendislik hizmetleri GATS ve ikili anlaşma kapsamına sokulmamış, bugüne kadar kapalı alanlar olarak kalmıştır. 644 sayılı KHK ile bu alanlar tanımlı hale getirilecek ve bu alanlar (“çılgın projeler”) uluslararası şirketlere teslim edilecektir. Bu tip mühendislik hizmetlerinin tanımlanması ve tartışılmasında meslek odaları devre dışı bırakıldığında ise Odalar, **mesleki yeterlilik otoritesi** olma özelliğini de kaybedecektir.

TMMOB tarafından yıllar önce ilgili Bakanlığın istemiyle hazırlanıp sunulan *Yetkili Mühendis, Mimar ve Şehir Plancılarının Belirlenmesi ve Belgelendirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı* ise söz konusu neo liberal yönelimle uyuşmadığı için olsa gerek sümen altı edilmiş durumdadır.

III.4 TMMOB’nin Yapısal Değişiklik Yoluyla Kuşatılıp Tasfiye Edilmesi Amaçlanıyor

AKP iktidarı, 2007 seçimleri öncesinden başlayarak, özellikle son dönemde, TMMOB’nin demokratik, emekten yana ve rant karşıtı işleyiş ve çizgisini

etkisizleştirmek istemektedir. Siyasi iktidarın, üzerimizde oluşturmaya çalıştığı baskı, TMMOB'nin gericiliğin dogmatizminin karşısında bilimi ve teknoloji, sömürü, yolsuzluk ve talanın karşısında toplumsal gereksinimleri esas alan bir ekonomiyi savunan, özelleştirmelerin karşısında sanayinin korunması, kamusal üretim ve kamusal hizmetleri öne çıkaran yaklaşımımızın AKP'ye verdiği rahatsızlıktan kaynaklandığı açıktır.

Siyasal iktidarın kamu kuruluşları ve yerel yönetimler üzerinde oluşturduğu aşırı politizasyon ve rant amaçlı beklentileri, mühendis, mimar ve şehir plancıları açısından yeni baskı biçimlerini doğurmaktadır. Dönem dönem Başbakanın ve bazı Bakanların doğrudan TMMOB örgütülüğünü hedef alan açıklamaları bilinmektedir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nun (DDK) Birliğimizi ve diğer bazı meslek örgütlerini denetim altına almaya yönelik raporu bu konuda önemli bir çerçeve sunmaktadır. DDK raporunun TMMOB'ye önce verilmeyerek ilgili Bakanlıklar nezdinde girişimlerde bulunulması üzere Başbakanlığa sevk edilmesi ve sonrasında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın TMMOB'yi denetleme yönünde alışlagelmişin dışında yollara başvurması yakın dönemin gelişmeleri arasındadır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ise DDK Raporunda dile getirilen neo liberal *programatik ve/veya sistematik yapısal dönüşümün* gerçekleştirilmesinde kullanılacak mevzuat yetkilerini adı geçen ilgili Bakanlığa vermektedir.

III.5 Türkiye'nin Kamu Yönetimi, Meslek Odalarının Konumu ve Meslek Odalarının Bakanlıklarla Bugüne Kadarki İlişkileri

Bu noktada Türkiye'nin kamu yönetimine, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kamu yönetimi içindeki konumlarına ve meslek odaları ile bakanlıkların bugüne kadarki ilişkilerine kısaca bakmakta yarar var. Ülkemizde meslek odaları Anayasa'nın 135. maddesine göre kurulmuş, kamu tüzel kişiliklerdir. Bu durum Anayasa'da şöyle düzenlenmiştir:

“H. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

MADDE 135- *Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, **meslekî***

faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, **meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı** ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleridir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadî teşebbüslerinde aslî ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.”

Görüldüğü üzere “Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları” **kamu tüzelkişiliğine sahip ve özerk yerinden yönetim kuruluşları muhtevesıyla** tanımlanmaktadır.

Anayasa'nın 135. maddesi doğrultusunda çıkarılan 6235 sayılı TMMOB Yasası'nın 2. Maddesi de şöyledir:

“Birliğin kuruluş amacı:

c) Mühendislik ve mimarlık mesleği mensuplarının, müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlâkını korumak için gerekli gördüğü bütün teşebbüs ve faaliyetlerde bulunmak;

d) Meslek ve menfaatleriyle ilgili işlerde resmî makamlarla İşbirliği yaparak gerekli yardımlarda ve tekliflerde bulunmak, meslekle ilgili bütün mevzuatı normları, fennî şartnameleri incelemek ve bunlar hakkında görüş ve düşünceleri ilgililere bildirmektir.”

TMMOB ve bağılı meslek odaları Anayasa'nın 135. Maddesinin kendisine tanıdığı kamu kurumu niteliği vasfıyla ve TMMOB Yasası'nda belirtilen amaçlarına uygun olarak üyelerinin meslek alanlarını düzenleyen birçok yönetmeliği yürürlüğe sokmuş ve bu yönetmelikler Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Yayımlanan bu yönetmelikler Anayasa'nın 135. maddesinde belirtilen ve meslek odalarına atfedilen **“mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, meslek**

mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak” amaçlıdır ve süreç içinde bazı Bakanlıklar ilgi alanlarına giren konularda çalışan mimar, mühendis ve şehir plancılarının odalarla olan kurumsal ilişkilerinden ve meslek odalarının kurumsal yapısıyla üyelerinin meslek alanlarını düzenleme yetkilerinden yararlanmak amacıyla bu düzenlemelere mevzuatlarında yer vermişlerdir.

Bu mevzuatlarda Odamız mevzuatına atf yapan maddelerden bazıları aşağıda sıralanmıştır.

1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Araç, İmal ve Tadil ve Montajı Hakkında Yönetmelik

“AİTM onayı sırasında izlenecek işlemler

MADDE 7 –

ç) Motorlu araçlar ve römorkları ile motosiklet ve mopedlerin münferit imalat ve tadilatlarında başvurular ancak imalatçı adına, aracı projelendiren, Bakanlık veya Bakanlık adına görevlendirilmiş kuruluşlarca yetki belgesi verilmiş makine mühendisleri tarafından yapılır. Yetkili mühendisler, imalatçı firmanın personeli veya **Makine Mühendisleri Odası Büro Tescil Belgesi sahibi Serbest Mühendislik ve Müşavirlik Bürosu personelidir**. Tarım veya orman traktörleri ile römorkları için ise başvurular, makine mühendisleri yanı sıra tarım makineleri dalında eğitim görmüş, Bakanlık veya Bakanlık adına görevlendirilmiş kuruluşlarca yetki belgesi verilmiş ziraat mühendisleri tarafından da yapılabilir. Bu durumda, yetkili ziraat mühendisleri, imalatçı firmanın personeli veya Ziraat Mühendisleri Odası Büro Tescil Belgesi sahibi Serbest Mühendislik ve Müşavirlik Bürosu personelidir.”

2. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı

“Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği

Madde 57-

“..... Proje müellifliği ve yapım işlerinin denetimine dair fenni mesuliyet üstlenen mimarların ve mühendislerin, 27/1/1954 tarihli ve **6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu uyarınca, ilgili meslek odasına kayıtlı**

olmaları, büro tescillerini yaptırıp her yıl için yenilemeleri gerekir. İdare her proje için, proje müelliflerinin, fenni mesullerin, şantiye şeflerinin mevzuata aykırı uygulama sebebiyle, süreli veya süresiz olarak meslekî faaliyet haklarının kısıtlanıp kısıtlanmadığını belirlemek üzere, ilgili meslek odasınca elektronik ortamda ve maktu bir bedel karşılığında düzenlenen, işin adının da yazılı olduğu sicil durum belgesini ister. Haklarında kısıtlama bulunan meslek adamlarına ait projeler onaylanmaz, fenni mesuliyet üstlenilmesine izin verilemez, yapı ruhsatı düzenlenemez. Yapım işlerinde yapı müteahhidi, taşeron ve şantiye şefi olarak görev alanlar aynı zamanda fenni mesul olarak görev üstlenemezler. İdare, projeleri incelerken 5/12/1951 tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa uygunluğu da gözetir....”

3. Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu

“Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Sorumlu Müdür Yönetmeliği

Tanımlar

Madde 4 –

Sorumlu müdür belgesi: Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliğine bağlı ilgili meslek odası tarafından düzenlenen sorumlu müdürlük eğitimini başarı ile bitirenlere verilen belge,”

Mevcut duruma bakıldığında devletin bugüne kadar Odaların Anayasa’da tanımlı bulunan Kamu Kurumu niteliğine saygı gösterdiği, bu nedenle üyeleriyle ilgili meslek odaları üzerinden dikey bir ilişkilendirme kurmaya çalıştığı, teknik ve etik kurallar çerçevesinde üyelerin odalara karşı sorumlu olmasını ve dolayısıyla Odaların üyelerine ilişkin yapmış olduğu her türlü düzenlemeyi kabul ettiği görülmektedir.

644 Sayılı KHK’de ise şimdiye kadar karşılaşılmayan yeni bir anlayışın işaretleri yer almaktadır. KHK’nin maddelerinde Bakanlık ilgi alanına giren konularda çalışan ve 6235 sayılı TMMOB Yasası gereği ilgili meslek odalarına kayıtlı olması gereken mimar, mühendis ve şehir plancılarının meslek alanlarına ilişkin düzenleme yapmaktan söz etmektedir. KHK bununla yetinmeyip ilgi alanına giren konularda çalışan mimar, mühendis ve şehir plancılarının meslek odalarının da ilgili mevzuatlarını hazırlama yetkisini tanımlamaktadır.

Bu durum ilgili Bakanlığın ilgi alanına giren konularda çalışan mimar, mühendis ve şehir plancılarıyla bağlı oldukları meslek odalarını aşarak doğrudan bir ilişkiye gireceğini, bunun da ötesinde meslek odaları mevzuatlarını da oluşturmaya çalıştığı bu yeni sistem çerçevesinde değiştireceğini göstermektedir.

III.6 DDK Raporu Hükümetin Yön Haritasını Çizdi: Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları da Neo Liberal Dönüşüme Tabi Tutuluyor

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nun (DDK) meslek kuruluşları üzerine hazırladığı 1.061 sayfalık *Araştırma ve İnceleme Raporunun* konusu, “*Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının Teşkilat ve Mali Yapıları, Denetimleri, Organlarının Seçimlerine Dair Esasların Değerlendirilmesi ile Bunların Etkin ve Verimli Şekilde Hizmet Yürütmelerinin ve Geliştirilmesinin Sağlanması Amacıyla Alınması Gereken Tedbirler*” olarak belirtilmiştir.

Rapor;

Doğrudan *piyasa ile ilgili* addedilebilecek kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olan

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, Türkiye Noterler Birliği, Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği, Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği’ni;

Muhasebe sistemiyle ilgili addedilebilecek

Türkiye S.M.M.M. ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği’ni;

Üretici birlikleri olarak addedilebilecek olan

Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve Türkiye Tohumcular Birliği’ni;

Ve doğrudan kamusal-toplumsal hizmet ve mesleki denetim faaliyeti yürüten

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türkiye Barolar Birliği, Türk

Veteriner Hekimleri Birliği, Türk Diş Hekimleri Birliği, Türk Eczacıları Birliği, Türk Tabipleri Birliği'ni

kapsamakta, ayrıca 'diğer mesleki örgütlenmeler'i de irdelemektedir.

Raporun 737–771. sayfaları arasındaki “Sonuç” bölümünde, önceki bölümlerde ileri sürülen görüşler yinelenmiş ve söz konusu mesleki kuruluşlarla ilgili yapısal değişiklikler öngören oldukça kapsamlı öneriler bir araya getirilmiştir. Raporda sonuç olarak; **“kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin Anayasa'nın 135 inci maddesinin yeniden düzenlenmesi”** değerlendirmesi eşliğinde ilgili meslek kuruluşlarının **idari, örgütsel, mali yapı ve seçim sistemlerinin değiştirilmesi** gerektiği belirtilmektedir.

Bu kurgu kanımızca iç içe olan birkaç temel saikten kaynaklanmaktadır. AKP'nin kamusal, toplumsal alanlarda oluşturmak istediği siyasi hegemonya ile kamu idari yapısı ile kamusal hizmet alanlarının neo liberal dönüşümlerle yeniden yapılandırılması, serbestleştirmenin egemen kılınması, nihai erimde de mühendislik, mimarlık, şehir plancılığının kapsadığı toplumsal yaşamın bir çok alanının ekonomik-siyasi rant alanları haline getirilmesi, temel amaç olarak belirmektedir.

Bu bağlamda raporun temel belirlemesi de ilgili meslek kuruluşlarının **“kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu”** olma hüviyetine ilişkindir ve şöyle denilmektedir:

*“Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile ilgili yaşanan mevcut sorunlar, esas itibarıyla söz konusu kuruluşların **“idare”** içinde yapılandırılmış ve **devlet teşkilatının bir parçası** olmalarından kaynaklanmaktadır. Kamusal tipteki örgütlenme modeli, meslek kuruluşlarının tam anlamıyla bir **sivil toplum kuruluşu haline dönüşmesini engelleyen** bir ortam oluşturmakta (...) **mesleki örgütlenmenin mecburi, tekelci ve hiyerarşik yapısını** da pekiştirmektedir.” (sf. 752–753)*

Burada, meslek kuruluşlarının kamu ile organik bağları yanı sıra mesleki örgütlenmenin **'mecburi'** olarak nitelenen merkeziliği **'tekelci'** yapı olarak

adedilip sorunlaştırılarak yapılmak istenen değişikliklerin ana halkasına dair bir yaklaşım oluşturulmaktadır.

Bu bağlamdaki neo liberal sorgulama şöyle dile getirilmektedir:

“Doktrinde ve kamuoyunda meslek kuruluşlarının mevcut Anayasal düzen içerisinde kamu tüzel kişiliğine sahip ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak idare teşkilatı içinde teşkilatlandırılmalarının uygun ve doğru olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu kuruluşların sendika ve derneklerden farklı olarak teşkilatlandırılması ve kamu tüzel kişiliği tanınarak kamu hukuku kurallarına tabi tutulması eleştirilmektedir. Kısaca, mesleki örgütlenme konusunda kamusal tipteki örgütlenme modelinin tercih edilmesi ve bunun sürdürülmesi tenkit edilmektedir.” (sf. 753–754)

Bir önceki paragraftaki belirlemelerle birlikte değerlendirdiğimizde yapılmak istenen değişikliğin yönü bellidir: İlgili meslek kuruluşlarının **‘sivil toplum kuruluşu haline dönüşmesini engelleyen’** mesleki demokratik kitle örgütü özelliklerinin ortadan kaldırılması.

Neo liberal ideolojinin kutsadığı serbestleştirme yaklaşımı, hedefteki kamusal yapıdan üyelik olgusuna dek uzanmaktadır. Dayanak edilen *‘doktrin ve kamuoyu’* mefhumlarına atfen,

*“Kamusal tipteki örgütlenme modelinin meslek kuruluşlarının, meslek ve meslek mensuplarına yönelik işlev ve görevlerini gereği gibi yerine getirmelerini engellediği belirtilmektedir. Ayrıca, **üyelik mecburiyetine gerek bulunmadığı ve bunun demokratik olmadığı** noktası üzerinde durulmaktadır” (sf. 754)*

deniliyor. Fakat diğer yandan öneriler arasında

“Mesleği fiilen kamuda icra eden meslek mensubu (doktor, avukat, mühendis, veteriner vb.) kamu görevlileri için meslek kuruluşlarına üyelik zorunluluğu getirilmesi ve söz konusu kamu görevlilerinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları organlarında görev alması ile ilgili usul ve esasların gözden geçirilmesi”

yaklaşımı ile de bu kuruluşların ele geçirilmesi kurgusu da yapılmaktadır.

Raporda bir yandan ilgili meslek kuruluşlarının “kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu” olma konumları sorgulanırken, aynı anda **konum belirsizleştirilmesi** de yapılarak yeniden yapılandırma yönündeki itki güçlendirilmek isteniyor:

*“Mevcut yapılanmada en önemli sorun, **bu kuruluşların ne kamu kurumu veya kuruluşu** olarak tam anlamıyla kamu hukuku kurallarına tabi bir idare teşkilatı, **ne de dernek veya sendika tipi örgütler gibi sivil toplum kuruluşu** olarak yapılandırılmış olmasından, yani **hukuki niteliklerinin ve idare teşkilatı içindeki yerlerinin “kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu” şeklinde mahiyeti belirsiz ve muğlak bir şekilde tanımlanması ve kamu kurumu veya kuruluşu olmadıkları halde, bunlara kamu tüzel kişiliği tanınmasından doğmaktadır.**” (sf. 754)*

Raporda, söz konusu kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının üstlendiği kamusal–toplumsal hizmet konumlarını zayıflatmak için, söz konusu **kamusal konumun üye çıkarları ile çeliştiği** varsayımından (ideolojik yaklaşımından) hareketle bu kuruluşların kendi içinde bir **kimlik ve misyon çatışması** yaşadığı da iddia edilmekte ve ardından **özerk kamusal konumun ideolojik/politik** konumlanış ile sorun oluşturduğu düşünülmektedir:

*“**Meslek kuruluşu olarak üyelerinin taleplerinin/çıkarlarının karşılanması/ korunması amacı ile kamu tüzel kişiliği kimliğiyle belli yönlerden kamu yararının gözetilmesi amacı arasındaki çelişki;** söz konusu kuruluşların faaliyetlerini ve devletle olan ilişki niteliğini de belirlemektedir. Nitekim, Devletin idari ve mali denetim yetkisinin merkezi idare kuruluşlarınca öngörüldüğü şekilde kullanılmaması ve meslek kuruluşlarının da kendilerine tanınan **idari ve mali özerkliği sınırsız bir bağımsızlık olarak algılayarak ideolojik/politik organizasyonlar gibi hareket etmeleri kamuoyu ve meslek mensupları tarafından da eleştirilmektedir.**” (sf. 756)*

Burada iki temel husus önem taşımaktadır. Raporu kaleme alan zihniyet, meslek ve üye çıkarları ile kamusal–toplumsal hizmet sunumu konumu

arasında çelişki bulmaktadır. Liberal ideolojide, **birey ve toplum** ile **birey ve kamu çıkarları arasında çelişki ya da ayrılık** görülmesi temel bir belirlenim alanını oluşturmaktadır. Bu kurgu uyarınca **üye-meslek-toplum-kamu çıkarları arasında ilişki ve bütünlük** kuran kamucu, toplumcu yaklaşım olumsuzlanarak, liberal ideolojik/politik yaklaşımın gerektirdiği **özel çıkarıcı, serbestleştirmeci zihniyet ile meslek kuruluşlarının yeniden yapılandırılmasına** zemin hazırlanmaktadır. Asıl kurgu budur.

Rapor bu kurgu uyarınca örneğin TMMOB'deki katılımcı, açık, çok bileşenli, örgütlü üye gücüne ve bilimsel teknik esaslara dayalı mesleki denetim, teknik ölçüm v.b. ve her tür denetime açık temsili yapıları tahrif ederek, genel kurullarda bile dile getirilmeyen iddialar öne sürmektedir:

“Meslek kuruluşlarının/üst kuruluşlarının birçoğunda eşitlik, katılımcılık, çoğulculuk, hizmet odaklı yönetim, hesap verebilirlik, şeffaflık gibi gelişmiş demokrasi uygulamalarının temel değerlerinin uygulanabildiğini söylemek mümkün bulunmamaktadır.” (sf. 757–758)

Burada büyük bir tahrifat ve demagoji yapılmakta, AKP'nin hegemonik tekelci zihniyeti ilgili meslek kuruluşlarına atfedilmektedir. Bir dizi benzer iddianın gelip dayandığı yer, söz konusu meslek kuruluşlarının dayanağı olan **Anayasa'nın 135. maddesidir:**

“Meslek kuruluşlarının gelişmiş toplumlarda özel hukuk hükümlerine tabi meslek örgütlerinin üstlendikleri işlevleri tam olarak yerine getiren kurumsal yapılara dönüştürülmesi gibi hususları/ihtiyaçları karşılamak amacıyla “kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu” statüsünün yeniden irdelenmesi ve bu doğrultuda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin Anayasa'nın 135 inci maddesinin yeniden düzenlenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.” (sf. 765)

Bu nokta, 'Anayasa değişiklikleri' ya da 'yeni Anayasa' denildiğinde TMMOB olarak dikkat etmemiz gereken hususların başında gelmektedir.

Raporda Anayasa değişikliği gerekliliğine işaret edildikten sonra, **idari yapı, içyapı ve işleyiş, mali yapı, üyelik ve genel kurullar/seçimlere**

ilişkin bütünsel yapısal değişiklikler içeren şu belirleme ve öneriler dile getirilmektedir:

- “Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının **merkezde birlik ve taşrada da odalar olarak teşkilatlanması (...)**,
- **Merkezi idarenin meslek kuruluşları üzerindeki vesayet yetkisinin kapsam ve sınırının, usulünün ve uygulama alanlarının gözden geçirilmesi,**
- Birliklerin odalar üzerindeki idari vesayet yetkisinin sınırlandırılması,
- **Mesleği fiilen kamuda icra eden meslek mensubu (doktor, avukat, mühendis, veteriner vb.) kamu görevlileri için meslek kuruluşlarına üyelik zorunluluğu getirilmesi ve söz konusu kamu görevlilerinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları organlarında görev alması ile ilgili usul ve esasların gözden geçirilmesi,**
- Doğrudan üyelerin katıldığı seçimlerin tüm meslek kuruluşlarında dört yılda bir aynı tarihte yapılması, **seçimlerde postayla veya internet üzerinden oy verme imkânı getirilmesi veya bir hafta süreyle sandıkların açık tutularak oy kullanılması,**
- Oyların çoğunluğunu alan adayın tüm listesinin seçilmesi yerine, milletvekili seçimlerine benzer şekilde **aldıkları oy oranında gruplara temsil (nispi temsil) imkânı tanınması,**
- Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları bütçelerinin hazırlanması, karara bağlanması, uygulanması ve özellikle ibra ve denetlenmesine ilişkin süreçlerin ilgili mevzuatta açık bir şekilde düzenlenmesi,
- **Meslek kuruluşlarında uluslararası standartlarda bir denetim sistemi oluşturularak iç denetimin profesyonel iç denetçiler tarafından yapılması ve dış denetiminin ise Sayıştay Başkanlığınca belirlenecek “Bağımsız Denetim Kuruluşlarıncı” her yıl düzenli olarak gerçekleştirilmesi suretiyle genel kurullarca seçilen denetim kurullarının ve/veya ilgili Bakanlıkların iç denetim ve dış denetim alanında oluşturdukları zafiyetin ortadan kaldırılması,**
- Meslek kuruluşlarının hemen hemen tamamında oluşan **gelir fazlalarının değerlendirilmesini teminen söz konusu fazlalıkların gerek vergilenmesi gerekse zorunlu olarak çeşitli bilimsel ve**

toplumsal amaçlara (üniversite kurulması, mevcut üniversitelere desteklemelerde bulunulması ve kamuya yararlı dernek ve vakıflara katkı sağlanması gibi) tahsisine ve/veya meslekle ilgili kamusal ihtiyaçların karşılanmasına ayrılmasına yönelik düzenlemeler yapılması,

- Birlik ve odalarca verilen hizmetler karşılığı tahsil edilen ücretler ile kimlik ve ruhsat gibi düzenlenen bazı evrak karşılığında tahsil edilen bedellerin aşırı fiyatlandırılması ve bu konuda meslek kuruluşları bünyesinde öz denetim mekanizmalarının işlevsiz kalması sebebiyle öz denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi veya söz konusu tarife ve ücretlerin ilgili Bakanlık veya uygun görülecek bir kamu otoritesince onaylanmasına yönelik düzenlemeler yapılması,
- Kaynakların verimli kullanılması ve hizmetlerin gerektirdiği unvan, nitelik ve sayıda personel istihdamının sağlanabilmesi amacıyla; **meslek kuruluşlarında norm kadro uygulamasına geçilmesi**, bununla ilgili usul ve esaslar ile norm kadro unvan, nitelik ve sayılarının meslek kuruluşlarının meclislerince onaylanarak uygulanması,
- Mesleki faaliyetler ile ilgili işe başlama, değişiklik, işi bırakma gibi tüm işlemlerin (vergi sicil kayıtları, ticaret sicili kayıtları, esnaf sicili kayıtları, meslek kuruluşları oda kayıtları gibi) tek bir merkezde elektronik ortamda yapılmasını; icra edilen faaliyetin hangi meslek grubuna ait olduğunun AB standartlarında tek bir merkezce belirlenmesini ve aleni olması gereken bilgilere internet ortamında isteyen tüm kişilerce ulaşılabilmesini teminen Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve ilgili meslek kuruluşlarınca ortak bir çalışma yapılması suretiyle sicil kayıtlarını ilgilendiren aynı ve benzer işlemler için tek bir merkezden hizmet alımının sağlanarak Devlet, meslek kuruluşları ve meslek mensupları üzerindeki maliyetlerin en aza indirilmesi

gibi hususlara ait önerilere Raporun Beşinci Bölümünde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile ilgili sorunların en aza indirilmesi ve söz konusu kurumların etkin ve verimli bir şekilde hizmet

üretmelerinin sağlanması amacıyla ayrıntıları Raporun önceki bölümlerinde yer alan ve yukarıda özet halde sunulan **tespit, değerlendirme ve çözüm önerilerinin, Başbakanlık tarafından -ilgili bakanlık ve kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği sağlanarak- değerlendirilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır.**” (sf. 760-771)

DDK Raporunun ardından gündeme gelen KHK’yi, bazı tekrarlar olsa da bu kez hukuki açıdan değerlendireceğiz.

III.7 Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında 644 Sayılı KHK’ye İlişkin Hukuki Değerlendirme

644 sayılı KHK, *Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Çevre ve Orman Bakanlığı’nın yerine Çevre ve Şehircilik Bakanlığı* adı altında yeni bir Bakanlık kurulmasını ve bu bakanlığın görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektedir. Bu yeni Bakanlığın görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin 644 sayılı KHK’deki hükümler incelendiğinde, TMMOB ve bağlı Odalarının Anayasal ve yasal olarak belirli işlevleriyle, görev, yetki ve sorumluluk alanlarıyla ilintili düzenlemeler içerdiği görülmektedir.

Burada, 644 sayılı KHK’nin özellikle meslek kuruluşlarıyla ilgili görev tanımlarına ilişkin düzenlemelerinin, öncelikle yürürlükten kaldırılan *180 sayılı Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*’deki düzenlemelerle karşılaştırılması yapılacak olup, sonrasında ise konuya ilişkin düzenlemelerin hukuka, Anayasa’ya, 6223 sayılı Yetki Yasası’na ve yürürlükteki diğer mevzuata uygunluk/uyumluluk açısından ele alınacaktır.

I. 644 Sayılı KHK İle Yürürlükten Kaldırılmış Olan “180 Sayılı Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK”nin Bakanlıkların Görev Tanımlarına İlişkin Düzenlemeler Bakımından Karşılaştırması:

644 sayılı KHK’deki düzenlemeler incelendiğinde, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın yapılaşma sürecine ilişkin görev tanımlarının, yürürlükten kaldırılan “*180 sayılı Bayındırlık ve İskan Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK*”de düzenlenen görev tanımlarına göre pek çok farklılık

içerdiği görülmektedir. Bu farklılıklardan ilk göze çarpanı, geçmişte Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın ağırlıkla **kamu yapılarına ilişkin bulunan görevlerinin, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı açısından kamu yapıları dışında kalan yapıları da kapsayacak şekilde genişletilmiş** olmasıdır.

Bakanlıkların görev tanımları bakımından TMMOB ve bağlı Odalarını ilgilendiren en önemli farklılık ise 644 sayılı KHK ile **Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın genel olarak yerleşme, çevre, yapılaşma ve imar gibi alanlarla ilgili ve bu alanlarda faaliyet gösteren meslek odalarının görev, yetki ve sorumluluklarını da kapsayacak şekilde genişletilmiş** olmasıdır.

Yürürlükten kaldırılmış olan "180 sayılı KHK"nin Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın görevlerini düzenleyen 2. maddesinin (i) ve (j) bentleri;

"(i) Gerçek ve tüzel kişilere yapılan işler dışında yurt içinde kamu kurum ve kuruluşlarına iş yapan ve belirlenecek gerekli nitelikleri taşıyan müteahhitlere belge vermek ve gizli sicillerini tutmak,

(j) Yurt dışında iş yapmak isteyen müteahhitlerle ilgili olarak mevzuatın gerektirdiği işlemleri yapmak, sicillerini tutmak,"

şeklinde iken, 644 sayılı KHK'nin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın görevlerini düzenleyen 2. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde düzenlenen;

*"Yerleşmeye, çevreye ve yapılaşmaya dair imar, çevre, yapı ve yapım mevzuatını hazırlamak, uygulamaları izlemek ve denetlemek, **Bakanlığın görev alanı ile ilgili mesleki hizmetlerin norm ve standartlarını hazırlamak, geliştirmek, uygulanmasını sağlamak ve ilgililerin kayıtlarını tutmak**"*

Bakanlığın görevleri arasında sayılmıştır.

Yine 644 sayılı KHK ile "**Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü**" adı altında yeni bir genel müdürlük kurularak, bu genel müdürlüğün görevlerini düzenleyen 12. maddesinde Bakanlığın görev alanlarıyla ilgili olarak, **mimarlık, mühendislik, müteahhitlik ve müşavirlik hizmetlerine ilişkin düzenlemeleri yapmak ve mimarlık ve mühendislik meslek kuruluşlarına ilişkin mevzuatı hazırlamak** gibi görevler verilmiştir.

Yürürlükten kaldırılmış olan ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın teşkilatını ve görevlerini düzenleyen 180 sayılı KHK'de, Bakanlığın görev alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla dahi de olsa, ilgili meslek mensupları ve meslek odalarının mevzuat düzenlemelerinin yapılması ve denetlenmesi gibi herhangi bir görev tanımlanmamıştır. Yine 180 sayılı KHK' de meslek mensubu olma yönünden kayıt tutmak şeklinde bir görev tanımı yapılmamış, kamu kurum ve kuruluşlarına iş yapan ve belirlenecek gerekli nitelikleri taşıyan müteahhitler ile yurt dışında iş yapmak isteyen müteahhitlerin sicillerinin tutulması görev olarak belirlenmiştir.

2. 644 sayılı KHK'nin Anayasa'ya Uygunluk Bakımından Değerlendirmesi:

Yukarıda da belirttiğimiz üzere 644 sayılı KHK'nin 2. maddesinin 1. fıkrasında

“Yerleşmeye, çevreye ve yapılaşmaya dair imar, çevre, yapı ve yapım mevzuatını hazırlamak, uygulamaları izlemek ve denetlemek, Bakanlığın görev alanı ile ilgili mesleki hizmetlerin norm ve standartlarını hazırlamak, geliştirmek, uygulanmasını sağlamak ve ilgililerin kayıtlarını tutmak.”,

yeni kurulan Bakanlığın görevleri arasında; 12. maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde ise

“Bakanlığın görev alanına giren konularla ilgili olarak mimarlık ve mühendislik meslek kuruluşlarına ilişkin mevzuatı hazırlamak ve bunları denetlemek”

Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında sayılmıştır.

Bu görev tanımlarında sözü geçen “mimarlık ve mühendislik meslek kuruluşları” ibaresinin hangi meslek kuruluşlarını kapsadığı belirtilmemiş, bunlara ilişkin Bakanlık görevleri açısından yalnızca “Bakanlığın görev alanına giren konularla ilgili” şeklinde muğlak ifadelere yer verilmiştir. 644 sayılı KHK'de “yerleşme”, “çevre”, “yapılaşma”, “imar”, “orman”, “harita”, “iklim değişikliği” gibi çeşitli alanlar Bakanlığın görevleri arasında sayıldığından, bu alanlarla ilişkili olan mühendislik ve mimarlık meslek mensupları ile bu mesleklerin örgütlendiği Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ve Birliğe bağlı çeşitli meslek odalarının işaret edildiği anlaşılmaktadır. TMMOB'ye

bağlı hangi meslek odalarının bu kapsam içerisinde yer alacağı ise Bakanlığın görev alanının genişliği karşısında açıkça anlaşılmamaktadır.

Daha önce de belirttiğimiz üzere *Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları, Anayasa'nın 135. maddesinde düzenlenmiştir.* Anılan Anayasa maddesinin birinci fıkrasında;

“Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir”

hükmüne yer verilmiştir.

Anayasa'nın 123. maddesinde de;

“İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Kamu tüzelkişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur”

hükmü yer almaktadır.

TMMOB, Anayasa'nın 135. maddesinde tanımlı kamu kurumu niteliğindeki bir meslek kuruluşu olarak, 6235 sayılı TMMOB Yasası ile kurulmuş, görev, yetki ve sorumlulukları bu Yasada düzenlenmiş bir kamu tüzel kişisidir. TMMOB'ye bağlı meslek odaları da 6235 sayılı Yasa'nın açıkça verdiği yetkiye dayalı olarak kurulmuşlardır.

Anayasa'nın 123. maddesinde yer alan idarenin kuruluş ve görevlerine ilişkin esaslar çerçevesinde, Bakanlıklar merkezden yönetim, meslek kuruluşları ise yerinden yönetim esasına dayalı idari kuruluşlar olarak nitelenmektedir.

İdare hukukunda denetim **“hiyerarşik denetim”** ve **“vesayet denetimi”** olarak iki türdür. Merkezi idare ile yerinden yönetim kuruluşları arasında denetimsel olarak ne tür bir ilişki olduğu ise yine Anayasa’da belirlenmiştir. İdari yapı içerisindeki kuruluşların kendi içerisindeki idari işleyiş ve denetimleri astlık-üstlük ilişkisini içeren hiyerarşiye dayanırken, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki uyum ve bütünlüğün sağlanmasına yönelik kurallar ise vesayet denetimi çerçevesinde gerçekleşmektedir.

“Vesayet denetimi yasaların öngördüğü durumlarda ve öngörülmediği biçimde var olan bir denetimdir.” (...) *“vesayet makamının yetkisi yasaların açıkça belirttiği esas ve usuller çerçevesinde uygulanabilecek olan onama, bazen değiştirerek onama, uygulanmasını erteleme biçimlerinde ortaya çıkmaktadır.”* (Prof. Dr. A. Şeref Gözübüyük, Prof. Dr. Turgut Tan, İdare Hukuku Cilt 1, s. 134)

“Vesayet denetimi kanunda belirtilen hallerde ve yine kanunun öngördüğü usullere göre yapılır. Bu denetim ekseriya hukuka uygunluk ve bazen de yerindelik bakımından yapılan denetim niteliğindedir. Kural olarak vesayet makamı doğrudan doğruya yerinden yönetim idaresi yerine geçecek bir işlem yapamaz. Ancak; idare hukuku öğretisinde çok sıkı kayıt ve temerrüt ve ihmali gidermek için vesayet makamı resen işlem yapma yetkisiyle donatılabileceği kabul edilmektedir.” (Anayasa Mahkemesi 1984/12 E. 1985/6 K. ve 1.3.1985 tarihli karar)

Merkezi idare ile yerinden yönetim kuruluşu olan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları arasındaki vesayet denetiminin çerçevesi de yine Anayasa’nın 135. maddesinde belirlenmiştir. Anılan Anayasa hükmünün 5. fıkrasında;

“Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir”

denilerek, birer yerinden yönetim kuruluşu olan meslek odaları ile merkezi idare arasındaki bütünlüğün, yasayla belirlenmiş esaslar çerçevesinde sağlanması hedeflenmiştir.

Merkezi idare ile yerinden yönetim kuruluşları arasındaki vesayet denetimine ilişkin buraya kadar ifade ettiklerimizden ortaya çıkan en temel sonuç, vesayet denetimine tabi yerinden yönetim kuruluşlarının “**kamu tüzelkişiliği**” ve “**özerklik**” gibi iki asli unsura sahip olmalarıdır.

644 sayılı KHK ile kurulan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na meslek odalarıyla ilgili verilen görevler ise, Anayasa’nın 135. maddesinde yer alan “kanunla kurulma” ve “Devletin idari ve mali denetimine ilişkin kurulların kanunla düzenleneceği esası” ile vesayet denetimine ilişkin Anayasa ve İdare Hukuku ilkelerine açıkça aykırılık taşımakta, yerinden yönetim kuruluşu olmanın “kamu tüzelkişiliği” ve “özerklik” şeklindeki asli unsurlarını zedelemektedir.

Nitekim 644 sayılı KHK’nin 12. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendinde yer alan,

“Kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek kişilere ve özel hukuk tüzel kişilerine ait her türlü yapıların denetlenmesinde görev alan mimar ve mühendisler ile yardımcı kontrol elemanlarını denetlemek, ilgili idareler ile denetim ve müşavirlik kuruluşlarınca denetlenmesini sağlamak”;

Ve 12. maddenin 1. fıkrasının (ı) bendinde yer alan,

“Bakanlığın görev alanına giren konularla ilgili olarak mimarlık ve mühendislik meslek kuruluşlarına ilişkin mevzuatı hazırlamak ve bunları denetlemek”

görev ve yetkileri, ‘Bakanlığın görev alanına giren konularla ilgili olarak’ şeklinde bir kayıt konulsa dahi “**kanunla düzenleme” kuralına aykırılık teşkil ettiği gibi, ayrı bir kamu tüzel kişisi olan meslek odalarının yerine geçerek mevzuat düzenleme anlamını içermekte ve vesayet ilişkisini çok çok aşan, hiyerarşik bir ilişkiye tekabül etmektedir.**

Bakanlığın “**mimarlık ve mühendislik meslek kuruluşlarına ilişkin mevzuatı hazırlamak**” görevinin içerik ve kapsamı açıklık taşımamaktadır. ‘**Bakanlığın görev alanına giren konularla ilgili olarak**’ şeklinde bir kayıt ise içeriğin ve kapsamın belirlenmesi için yeterli değildir. Vesayet

makamına soyut, genel, muğlak yetkiler tanımak, kanunla düzenleme ilkesine aykırılık oluşturmaktadır. Vesayet denetimi kapsamı ve sınırları kanunla açıkça belirlenmiş bir denetim biçimini ifade etmektedir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bakımından Anayasa’da belirtilen idari ve mali denetimin hangi konularda, hangi merci tarafından ve ne şekilde gerçekleştirileceğinin yasada somut ve açık bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. **Anayasa’da belirtilen idari ve mali denetimle ilgisi bulunmayan, meslek odalarının yetkili kurullarının yerine geçerek mevzuatı hazırlamak, geliştirmek, uygulanmasını sağlamak gibi yetkiler, ancak hiyerarşik üste tanınabilecek türden yetkililerdir.**

“Hiyerarşik denetimle vesayet denetimi arasındaki önemli farklılıklardan biri de, hiyerarşik üstün, astına emir ve direktif vermek suretiyle mevzuatın nasıl uygulanacağını gösterme olanağına sahip olmasına karşın vesayet makamının böyle bir yetkisi bulunmamaktadır” (Prof. Dr. A. Şeref Gözübüyük, Prof. Dr. Turgut Tan, İdare Hukuku Cilt I, s. 134)

Bakanlığın görev alanına giren konularla sınırlı olmak kaydıyla olsa bile **“mimarlık ve mühendislik meslek kuruluşlarına ilişkin mevzuatı hazırlamak” yetkisi, ancak hiyerarşik üstün kullanabileceği bir yetki olup, vesayet denetimini aşan bir ilişki belirlemektedir.** Diğer yandan **“mimarlık ve mühendislik meslek kuruluşlarına ilişkin mevzuatı hazırlamak”** yetkisinin, meslek odalarının kuruluş ve işleyişiyle ilgili mevzuatı mı, yoksa meslek odalarına Anayasa’nın 135. Maddesiyle verilmiş görev, yetki ve sorumlulukları içeren mevzuatı mı ifade ettiği de belirsizdir. **Meslek odalarının kuruluş ve işleyişiyle ilgili mevzuatın mutlaka yasa düzeyinde yapılması gerektiği ve yasa koyucunun yetkisinde bulunduğu Anayasa hükmüdür.** Bu nedenle, **meslek odalarının kuruluş ve işleyişine ilişkin herhangi bir mevzuatın hazırlanması yetkisinin bir bakanlığa devredilmesi olanağı bulunmamaktadır.** Böyle bir düzenleme yasama yetkisinin yürütme organı tarafından gasp edilmesi anlamına da gelmektedir.

Söz konusu yetkinin meslek odalarına Anayasa’nın 135. maddesiyle verilmiş görev, yetki ve sorumlulukları içeren mevzuatın hazırlanması, geliştirilmesi

ve uygulanmasının sağlanmasını ifade ettiği varsayılıyor ise bu görev yine Anayasa hükümleri gereği ilgili meslek odalarına aittir.

Anayasa'nın 135. maddesinde “belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak” görev ve yetkileri açık olarak meslek odalarına verilmiştir. Anayasa'nın 135. maddesinde belirtilen **meslek odalarının bu görev ve yetkilerinin, Bakanlığın görev alanlarına ilişkin olsa dahi, meslek odalarının meslek sahibi üyeleri üzerindeki gözetim ve denetim yetkisini ortadan kaldırıp, bu yetkileri bir bakanlığa devrederek meslek odalarının etkisiz kılınması Anayasa'nın ihlali anlamını taşımaktadır.**

Anayasa'nın 124. maddesiyle, kamu tüzel kişilerine kendi görev alanlarını ilgilendiren konularda yönetmelik çıkartma yetkisi tanınmıştır. TMMOB ve bağlı Odalarından ayrı bir tüzel kişilik olan Bakanlığın, TMMOB ve bağlı Odalarının mevzuatını hazırlamasının öngörülmesi açıkça **yetki gaspı** anlamını taşımaktadır. **Meslek odaları Anayasa'nın 124. maddesinden aldıkları yetkiyle, kendi görev alanlarını ilgilendiren konularda yönetmelik çıkartmak, dolayısıyla bu alana ilişkin mevzuatı hazırlamak, uygulanmasını sağlamak, denetlemek görev ve yetkilerine sahiptir. Bu yetki yasayla da olsa bertaraf edilemez, kaldırılmaz, devredilemez. Aksine yapılan düzenlemeler açıkça Anayasa'ya aykırılık taşır.**

Bakanlığın görev alanlarıyla ilgili olma kaydıyla olsa dahi, **ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olan, bütçesi kendi üyeleri tarafından oluşturulan ve merkezi idareye tabi bulunmayan, organları kendi üyeleri tarafından seçilen ve dolayısıyla merkezi idare karşısında özerkliği bulunan meslek odalarının mevzuatının hazırlanması görevinin merkezi idareye tanınması hukuka aykırıdır.** Böyle bir durum, bir meslek grubunun kendi mesleki faaliyetleriyle ilgili söz ve karar yetkilerinin elinden alınması sonucunu beraberinde getirmektedir. Meslek odalarının kuruluşundaki en önemli faktörlerden biri olan, merkezi idareye karşı kendi meslek gruplarının hak ve çıkarlarını örgütlü bir şekilde savunmaları ve gelişmesini sağlamaları, mevcut ekonomik

ve sosyal yapı içerisinde en az diğer çıkar grupları kadar fayda elde etmek için kurumsal bir faaliyet gösterebilmeleri, kendi mevzuatını hukuka uygun bir şekilde hazırlayabilmeleri ve uygulayabilmeleriyle olanaklıdır. Meslek odalarının yürürlüğe koydukları mevzuat ile tüm karar ve işlemlerinin hukuka uygunluğunun denetimi ise Anayasa'nın 125. maddesi gereği yargı organları tarafından yapılmaktadır.

Sonuç itibarıyla; Anayasal düzenlemeler, İdare Hukukunun genel ilkeleri karşısında, 644 sayılı KHK ile yapılan düzenleme her türlü yoruma açık olmakla birlikte, Bakanlığa, meslek odalarının yerine geçerek mevzuatını hazırlama yetkisi tanınması bakımından yoruma yer bırakmayacak kadar Anayasa'ya açıkça aykırıdır.

3. 644 sayılı KHK'nin Yetki Yasası Bakımından Değerlendirilmesi

Kanun Hükmünde Kararnameler tıpkı Yasalar gibi Anayasa'ya uygunluk bakımından Anayasa Mahkemesi'nin denetimine tabidir. Anayasa Mahkemesi'nin bu denetiminde KHK'lerin Yasalardan ayrılan bir özelliği daha vardır. KHK'ler, yalnızca Anayasa'ya uygunluk değil, aynı zamanda konu, amaç, kapsam ve ilkeler yönünden dayanağı olan Yetki Yasasına da uygun olmak durumundadır. Yetki Yasasına aykırılık bulunması halinde ise iptali söz konusudur.

644 sayılı KHK'nin dayanağı olan **6223 sayılı Yetki Yasası**'nın amacı ve kapsamı, daha önce de aktarıldığı üzere şu şekilde belirlenmiştir:

“Madde 1 - (1) Bu Kanunun amacı, kamu hizmetlerinin düzenli, süratli, etkin, verimli ve ekonomik bir şekilde yürütülmesini sağlamak üzere;

a) Kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasındaki dağılımının yeniden belirlenerek;

1) Mevcut bakanlıkların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, yeni bakanlıklar kurulmasına, anılan bakanlıkların bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlarıyla hiyerarşik ilişkilerine,

2) Mevcut bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşların bağlılık ve ilgilerinin yeniden belirlenmesine veya bunların mevcut, birleştirilen veya yeni kurulan bakanlıklar bünyesinde hizmet birimi olarak yeniden düzenlenmesine,

- 3) *Mevcut bakanlıklar ile birleştirilen veya yeni kurulan bakanlıkların görev, yetki, teşkilat ve kadrolarının düzenlenmesine, taşrada ve yurt dışında teşkilatlanma esaslarına,*
- b) *Kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen memurlar, işçiler, sözleşmeli personel ile diğer kamu görevlilerinin çalışmalarında etkinliği artırmak üzere, bunların atanma, nakil, görevlendirilme, seçilme, terfi, yükselme, görevden alınma ve emekliye sevk edilme usul ve esaslarına,*

ilişkin konularda düzenlemelerde bulunmak üzere Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermektedir.”

Yetki Yasası'nın kapsamında olan Yasalar da maddenin 2. fıkrasında tek tek sayma yoluyla belirlenmiştir. **Yetki Yasasının bu hükmünde sayılan yasalar arasında meslek odalarıyla ilgili herhangi bir yasa bulunmamaktadır.**

Yetki Yasası genel ve muğlak bazı yetkiler tanıdığı ve bu yönden Anayasa'ya aykırılık taşımakla birlikte, **amaç ve kapsamı incelendiğinde meslek odalarıyla ilgili herhangi bir düzenleme yapma yetkisinin tanınmamış olduğu açıkça görülmektedir.**

Yetki Yasası, bakanlıklar arası dağılımın yeniden belirlenmesini amaçlamaktadır ve bu kapsamda bakanlıkların birleştirilmesine veya kaldırılmasına, yeni bakanlıklar kurulmasına, **anılan bakanlıkların bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlarıyla hiyerarşik ilişkilerine** dair konularda düzenleme yapılmasını öngörmektedir.

Meslek odalarının ise herhangi bir bakanlığa bağlı, ilgili ya da ilişkili kuruluş olarak nitelenmeleri mümkün olmadığı gibi yukarıda belirttiğimiz üzere Bakanlıklarla herhangi bir şekilde hiyerarşik ilişkileri de bulunmamaktadır. Bu nedenle birleştirilen Çevre ve Orman Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskan Bakanlığının görevleri arasına, o bakanlıklara daha önce ait olmayan şekilde meslek odalarıyla ilgili mevzuat düzenleme yetkisi vermek, Yetki Yasası'nın amacına ve kapsamına açıkça aykırılık taşımaktadır.

644 sayılı KHK, ilkeler bakımından da Yetki Yasası'na aykırılık taşımaktadır. 6223 sayılı Yetki Yasası'nın 2. Maddesinde sayılan ilkeler

“kamu hizmetlerinin bakanlıklar arasındaki dağılımının yeniden belirlenmesine” ve “kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen memurlar, işçiler, sözleşmeli personel ile diğer kamu görevlilerinin atanma, nakil, görevlendirilme, seçilme, terfi, yükselme, görevden alınma ve emekliye sevk edilme usul ve esaslarına” ilişkin olarak belirlenmiştir. Sayılan ilkeler, verilen yetkinin sınırlarını göstermektedir ve herhangi bir bakanlığa meslek odalarıyla ilgili hiyerarşik bazı görevler verilmesi yetkisini hiçbir şekilde içermemektedir. 644 sayılı KHK ile dayanan Yetki Yasası’nın verdiği yetkileri aşan düzenlemeler yapılmıştır.

Diğer yandan, ***KHK’lerin dayandıkları Yetki Yasası’nda belirtilen amaç ve kapsamda olması gerekmesinin yanında, düzenleme kapsamı itibarıyla da ivedilik ve zorunluluğun bulunması gerekir.*** Oysa 644 sayılı KHK ile, ivediliği ve zorunluluğu söz konusu olmayan düzenlemelere gidilmiştir.

4. 644 sayılı KHK’nin 6235 sayılı TMMOB Yasası Yönünden Değerlendirmesi:

Gerek Anayasa ve gerek ***6235 sayılı TMMOB Yasası***, meslek ve meslek mensuplarına ilişkin olarak kamunun genel menfaatleri doğrultusunda faaliyet yürütmek konusunda TMMOB ve bağlı Odalarına görev ve yetki vermektedir. TMMOB ve bağlı odalarının mesleğe ve meslek mensuplarına yönelik bu faaliyetleri ise kendi görev alanlarına giren bu konularla ilgili mevzuatı hazırlamak, yayımlamak, uygulamak, uygulanmasının denetimini yapmak gibi yollarla gerçekleştirilmektedir. Bakanlığın görev alanlarıyla sınırlı tutulmak gibi bir kayıt konulsa dahi ***meslek ve meslek mensuplarıyla ilgili konularda meslek odasının yerine geçerek ve üstelik Yetki Yasasına da aykırı bir şekilde, doğrudan meslek odasının mevzuatını düzenlemek konusunda oluşturulan yeni bir Bakanlığa görev vermek, yukarıda belirttiğimiz Anayasa’ya aykırılıklar yanında, Yasalar arasında bir yetki çatışması da yaratacağından kamu düzenini bozacak bir nitelik taşımaktadır.***

IV. Sonuç

644 sayılı KHK'nin meslek odalarıyla ilgili düzenlemeleri, Anayasa ve İdare Hukuku çerçevesinde merkezi idare ile yerinden yönetim kuruluşları arasında olması gereken vesayet denetimini aşmakta, yeni kurulan bir Bakanlıkla meslek odaları arasında hiyerarşik bir ilişki yaratmakta ve dayanağı olan Yetki Yasası'na da konu, amaç ve ilkeler yönünden aykırı bulunmaktadır.

Ancak söz konusu girişim, AKP'nin kamusal alana dönük neo liberal yaklaşımının bir ürünü olarak düşünülmelidir. 1980'den bu yana kamusal alanın tasfiyesine yönelik politikalar AKP iktidarında tepe noktasına taşınmıştır. Kamusal alanı büyük orana tasfiye eden AKP'nin gösterdiği alternatif örgütlenme formu olan '**sivil toplum kuruluşu**' yapıları, hedeflenen neo liberal projeksiyonla uyumludur.

TMMOB, kamusal birikim ve hizmetleri sermayeye devrederek bu kesimler lehine haksız kazanç sağlayan, usulsüzlük ve hukuka aykırı uygulamalar karşısında mücadelesini yıllardan bu yana sürdürmektedir. Bu mücadelenin, iktidara özellikle serbestleştirme, özelleştirmeler ve çevre ve kent rantları konusunda engel oluşturduğu bilinmektedir. Bu nedenle TMMOB örgütlülüğü, bizzat Başbakan ve Bakanların ağzından birçok kez hedef tahtasına oturtulmuştur. Dolayısıyla Birliğimiz ve benzer bazı yapıların "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" niteliğinden arındırılarak ele geçirilmesi ve gelir kaynaklarının iktidara hizmet eder duruma getirilmesi amaçlanmaktadır.

TMMOB Makina Mühendisleri Odası, TMMOB'nin mesleki, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda ülkemizdeki mühendis, mimar, şehir plancılarını temsil etmek, onların hak ve çıkarlarını halkımızın çıkarları temelinde korumak ve geliştirmek, mesleki, sosyal ve kültürel gelişmelerini sağlamak ve mesleki birikimlerini toplum yararına kullanmalarının zeminini yaratmak; bu amaçla meslek alanlarıyla ilgili gelişmelerin ve politikaların sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel boyutlarını derinlemesine kavramak, yorumlamak ve toplumu bilgilendirmek; bu politikaların toplum yararına düzenlenmesi için öneriler geliştirmek, bunların yaşama geçirilmesi için mücadele etmek

ve bunların gereği olarak en genel anlamda bağımsız ve demokratik bir Türkiye'nin yaratılması yönündeki çalışmalarını bütünsel bir anlayışla ve etkinleştirerek sürdürmek kararlılığında olmasını savunmaktadır.

Birliğimiz, işlevselliğini **“birlikte üretme, birlikte karar alma, birlikte yönetme”** prensibiyle anlamlandırmakta, gücünü de yalnızca üyelerinden almaktadır. Her çalışma döneminde, genel kurullar dışında düzenlenen “Danışma Kurulları” ile örgütümüz öneri ve karar alma sürecini genele yaymakta, Odalardan görüşler almaktadır. Birliğimiz, meslek-meslektaş, ülke ve halkımızın sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar gerçekleştiren, Odalara bağlı Şube Yönetim Kurulları, İl-İlçe Temsilcilikleri, komisyon üyeleri, işyeri temsilcileri, Danışma, Onur ve Denetleme Kurulları, tüm örgütlü üyelerinin çalışmalar hakkında söz hakkının bulunduğu bir kapsayıcılığın demokratik zenginliğine sahiptir.

Mali yapımız da aynı içerikle üye, çalışan ve topluma dönük bir yaklaşımla, her türlü rantçı, çıkarıcı yaklaşımdan azade olarak güçlendirilmiş ve korunmuştur. Birliğimiz bünyesindeki Odalarda üyelerimizin bilimsel mesleki gereksinimlerini esas alan meslek içi Eğitim merkezleri, binlerce kurs, seminer, söyleşi, yayın, uzmanlık ve belgelendirme çalışmaları, işleyişimizi ve mesleki denetim kriterlerini kapsayan yönetmelikler ile mesleki standartlar doğrultusundaki akreditasyon süreçleri, DDK Raporundaki ithamları fazlasıyla karşılayacak denli güçlüdür.

Bütün bu arka plan, TMMOB'ye yönelik saldırılarda balçıkla sıvanamayacak önemli gerçeklerdir, mevziler ve dayanak noktalarımızdır ve gerektiğinde seferber edilebilmelidir.